

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra jazyků

Diplomová práce

**Změna skladby obyvatelstva a její dopad na ekonomiku
ve vybraných regionech v bývalých Sudetech od roku
1945 do současnosti na příkladu Šumperka a okolí**

Karolína Jílková

© 2024 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Karolína Jílková

Veřejná správa a regionální rozvoj – c.v. Šumperk

Název práce

Změna skladby obyvatelstva a její dopad na ekonomiku ve vybraných regionech v bývalých Sudetech od roku 1945 do současnosti na příkladu Šumperka a okolí

Název anglicky

The demographic changes and the impact on economy in Šumperk and its neighbourhood in former Sudetenland since 1945.

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit dopady způsobené změnou skladby obyvatelstva, tedy vysídlením sudetských Němců, na ekonomiku a rozvoj města Šumperka a jeho okolí od roku 1945 do současnosti.

Metodika

Teoretická rešerše bude zpracována na základě analýzy archivních dokumentů, spisů a článků z městského archivu a literatury zabývající se ekonomickým vývojem v předválečném a poválečném období na území Šumperka a přilehlých obcí. V této části budou definována teoretická východiska pro praktickou část.

V praktické části bude zhodnocen vývoj historických a ekonomických změn a pomocí komparativní metody (grafy, tabulky) bude provedeno srovnání v letech ve zkoumaných oblastech. Výsledkem práce bude zhodnocení, jak změna ve skladbě části obyvatelstva ovlivnila následný ekonomický vývoj města Šumperk a jeho okolí.

Doporučený rozsah práce

60-80

Klíčová slova

demografie po 1945, odsun Němců, ekonomika Šumperska

Doporučené zdroje informací

- HARRER, Franz, 2020. Dějiny města Šumperka. Praha: Argo. 648 s. ISBN 978-80-257-3107-9.
- JARMAROVÁ, Hana, 2009. Šumperk. Praha: Paseka. Zmizelá Morava a Slezsko. 69 s. ISBN 978-80-7185-952-9.
- MRŇKA, Jaromír, 2015. Světlavá periferie: každodennost diktatury KSČ na příkladu Šumperska a Zábřežska v letech 1945-1960. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů. 216s. ISBN 978-80-87912-34-8.
- PRŮCHA, Václav, 2009. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. Brno: Doplněk. 580 s. ISBN 80-723-9147-X.
- STANĚK, Tomáš, 1991. Odsun Němců z Československa 1945-1947. Praha: Academia. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.
- STANĚK, Tomáš, 1992. Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa (1918-1948). Ostrava: Amosium servis. 111 s. ISBN 80-85498-04-9

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Michaela Peroutková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra jazyků

Elektronicky schváleno dne 30. 5. 2023

PhDr. Mgr. Lenka Kučírková, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 11. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 24. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci " Změna skladby obyvatelstva a její dopad na ekonomiku ve vybraných regionech v bývalých Sudetech od roku 1945 do současnosti na příkladu Šumperka a okolí" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní doktorce Peroutkové za vedení mé diplomové práce, za její cenné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala pracovníkům okresního archivu ve městě Šumperk za pomoc a ochotu při vyhledávání informací nezbytných pro zpracování mé práce.

Změna skladby obyvatelstva a její dopad na ekonomiku ve vybraných regionech v bývalých Sudetech od roku 1945 do současnosti na příkladu Šumperka a okolí

Abstrakt

Tato práce se zabývá ekonomickými změnami, které nastaly po roce 1945 nuceným odsunem značné části místního obyvatelstva. Teoretická rešerše představuje základní ekonomické ukazatele, podle nichž je možné hodnotit ekonomiku jednotlivých územních struktur. Praktická část je rozdělena do kapitol dle charakteristických období. První kapitola shrnuje hospodářství a národnostní složení v Šumperku a okolí v období před rokem 1945. Tato zjištění jsou pak východiskem pro další kapitolu, která se zabývá obdobím těsně po válce až po rok 1960. Následující kapitola shrnuje ekonomiku Šumperska v období 1961-1969, následuje pak kapitola zabývající se obdobím normalizace. Poslední částí v rámci analýzy je období od roku 1990 až po současnost. Poslední část práce zhodnocuje vývoj sledovaných změn a odvozuje závěry.

Klíčová slova: demografie Šumperska, odsun Němců, ekonomika Šumperska, hospodářství

The demographic changes and the impact on economy in Šumperk and its neighbourhood in former Sudetenland since 1945.

Abstract

The thesis is intent on economic changes happened after forced transfer of a majority of local inhabitants after 1945. Theoretical part explains basic economic indicators used for reviewing of economics of particular regions. The practise part of the thesis is split into several chapters based on characteristic periods. The first chapter summarize the economy and a structure of nationalities in Šumperk and surroundings before 1945. Outputs of the previous chapter are base for next chapter which is intent on period after the war until 1960. The next chapter summarize economy of Šumperk region between 1961 and 1969 followed by another chapter focusing on period of normalisation. The last part of analysis is dedicated to period from 1990 until today. The last part of the thesis reviews a development of the changes indicated in the previous chapters and deduce a conclusion.

Keywords: demography of Šumperk region, transfer of German inhabitants, economy of Šumperk region

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Poptávka	13
3.1.1 Zákon poptávky	13
3.1.2 Faktory ovlivňující poptávku.....	13
3.2 Nabídka	14
3.2.1 Zákon nabídky	14
3.2.2 Faktory ovlivňující nabídku.....	15
3.3 Hrubý domácí produkt	15
3.3.1 Metody výpočtu HDP	17
3.3.2 Alternativní ukazatelé výkonnosti ekonomiky	19
3.4 Inflace.....	20
3.4.1 Měření inflace	21
3.4.2 Míra inflace.....	23
3.4.3 Typy inflace	24
3.5 Trh práce	26
3.5.1 Minimální mzda.....	26
3.5.2 Průměrná mzda	27
3.6 Nezaměstnanost.....	28
3.6.1 Dobrovolná vs. nedobrovolná nezaměstnanost	29
3.6.2 Druhy nezaměstnanosti.....	30
3.6.3 Měření nezaměstnanosti	31
4 Vlastní práce	33
4.1 Charakteristika oblasti Šumperska 1918-1945.....	33
4.1.1 Rozsah území v roce 1930-1938.....	34
4.1.2 Obyvatelstvo	34
4.1.3 Průmysl a zemědělství	36
4.2 Období 1945-1960	39
4.2.1 Osídlení okresu Šumperk českým obyvatelstvem	40
4.2.2 Územní vývoj.....	40
4.2.3 Obyvatelstvo	41
4.2.4 Průmysl a zemědělství	43
4.2.5 Významná hospodářská města a obce v okolí Šumperka	44

4.2.6	Nezaměstnanost	45
4.3	Období 1961–1968.....	47
4.3.1	Územní vývoj.....	47
4.3.2	Průmysl a zemědělství	48
4.3.3	Průměrná mzda	49
4.4	Období 1969-1989.....	50
4.4.1	Průmysl a zemědělství	50
4.4.2	Průměrná mzda	50
4.5	Období 1990 – současnost.....	53
4.5.1	Územní vývoj.....	53
4.5.2	Obyvatelstvo	54
4.5.3	Průmysl a zemědělství	54
4.5.4	Nezaměstnanost	57
4.5.5	Vývoj HDP v Olomouckém kraji.....	64
5	Výsledky a diskuse	69
5.1	Vývoj území	69
5.2	Vývoj počtu obyvatel	70
5.3	Vývoj nezaměstnanosti.....	72
5.4	Vývoj průměrné mzdy v okrese Šumperk.....	74
5.5	Vývoj inflace ve vztahu k průměrným mzdám	75
5.6	Zhodnocení změn na základě provedených zjištění	77
6	Závěr.....	80
7	Seznam použitých zdrojů.....	82
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	86
8.1	Seznam obrázků	86
8.2	Seznam tabulek.....	86
8.3	Seznam grafů.....	87
8.4	Seznam rovnic	87

1 Úvod

Odsun německého obyvatelstva z českého pohraničí dodnes budí rozporuplné pocity a názory mnoha lidí jak z Čech, tak i z Německa. Německé obyvatelstvo v těchto oblastech pobývalo už od dob středověku, proto jsou události po konci druhé světové války stále vášnivým tématem některých pamětníků.

Němci zde na severní Moravě položili základy převážné části obcí od Šumperka na sever včetně Jesenicka až k hranicím s Polskem. Mimo města a obce, které existují dodnes, zde existovalo i množství menších osad, které po odchodu sudetských Němců zcela zanikly. Díky dlouhodobému osídlení německým národem je zde dodnes patrný německý ráz měst, nejen v architektuře ale také v místních názvech, které jsou odvozeny z němčiny.

Německé obyvatelstvo se zasloužilo o hospodářský, převážně průmyslový rozmach v daných regionech již v 18. století, kdy zde založilo nespočet významných zejména textilních továren. Jejich věhlasnosti nadále využívalo české obyvatelstvo v několika následujících dekadách po ukončení války.

Po ukončení první světové války do regionu začali přicházet také čeští občané, kteří zde ale stále představovali menšinu. Češi pracovali převážně jako státní úředníci, četníci, finanční strážníci a zaměstnanci železnice.

Nástupem Adolfa Hitlera k moci se velká část německého obyvatelstva v Sudetech začala radikalizovat a začala se stavět proti českému národu. Mnichovskou dohodou v roce 1938 bylo potvrzeno postoupení pohraničních oblastí Německé říši. Po porážce Německa v roce 1945 vydal československý prezident Edvard Beneš dekrety, které nařizovaly odsun německého obyvatelstva z celé republiky. Tato historická událost významně ovlivnila další vývoj převážně příhraničních oblastí, které dříve obývali zejména němečtí občané.

Ekonomika regionu tak byla zasažena z důvodu vystěhování značné části obyvatelstva určitého demografického rozložení, na kterém byla stavěna. Bezprostřední důsledky odsunu se projevily například v nedostatku pracovních sil, neboť v sudetských regionech existovalo množství větších i menších podniků, které díky nařízenému odsunu přišly o značný počet zaměstnanců. Následná imigrace do příhraničních oblastí naopak ovlivnila zaměstnanost v dalších částech Československa.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit dopady způsobené změnou skladby obyvatelstva, tedy vysídlením sudetských Němců, na ekonomiku a rozvoj města Šumperka a jeho okolí od roku 1945 do současnosti.

2.2 Metodika

Teoretická rešerše je zpracována na základě analýzy archivních dokumentů, spisů a článků z městského archivu a literatury zabývající se ekonomickým vývojem v předválečném a poválečném období na území Šumperka a přilehlých obcí. V této části jsou definována teoretická východiska pro praktickou část.

V praktické části je zhodnocen vývoj historických a ekonomických změn a pomocí komparativní metody (grafy, tabulky) je provedeno srovnání v letech ve zkoumaných oblastech. Výsledkem práce je zhodnocení, jak změna ve skladbě části obyvatelstva ovlivnila následný ekonomický vývoj města Šumperk a jeho okolí.

3 Teoretická východiska

Teoretická část práce se věnuje základním ekonomickým pojmům, na jejichž základě se hodnotí ekonomická síla měst a obcí. Mezi hlavní ekonomické ukazatele pro zhodnocení ekonomické situace daného území patří hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost a průměrná mzda. V první řadě jsou však objasněny dva nejzákladnější pojmy, které jsou hybatelem celé ekonomiky – poptávka a nabídka.

3.1 Poptávka

Poptávka vyjadřuje vztah mezi množstvím zboží a cenou, za kterou je nakupující/poptávající ochoten toto zboží koupit. Poptávku jednotlivce vyjadřuje individuální poptávka, poptávku všech spotřebitelů po určitém statku či zboží pak vyjadřuje tržní poptávka (Jurečka, 2013).

3.1.1 Zákon poptávky

Jurečka (2013) uvádí zákon poptávky takto: „*Za jinak neměnných okolností (ceteris paribus), se bude s růstem ceny poptávané množství snižovat a obráceně, při poklesu ceny se bude poptávané množství zvyšovat.*“ Kupující bude při zvýšené ceně přecházet na alternativní produkt či službu, a tedy dojde ke snížení poptávaného množství původního statku/služby. Výjimku tvoří produkty, u nichž zvýšená cena přesto způsobí zvýšenou poptávku, jedná o tzv. Giffenův paradox. Jedná se převážně o produkty základní potřeby a základní levnější potraviny. Při zvýšení jejich cen nakupující omezí poptávku po dražších produktech, aby si mohl dovolit více těchto produktů, které i při zvýšené ceně vychází stále levněji než ostatní (Jurečka, 2013).

3.1.2 Faktory ovlivňující poptávku

- ceny příbuzných faktorů
 - o substituty – pokud může být statek nahrazen jiným statkem, pak je tento nový statek nazýván substitutem. Ceny substitučních statků ovlivňuje poptávku po daném produktu. Platí, že při růstu ceny substitutu se poptávka po daném produktu zvýší a naopak.

- komplementy – tyto produkty doplňují daný statek, jsou spotřebovávány společně. Při zvýšení či snížení ceny komplementu tak může dojít ke snížení či zvýšení poptávky po druhém statku.
- důchody spotřebitelů
 - normální zboží – u normálního zboží se poptávka po produktu bude zvyšovat s růstem spotřebitelova důchodu.
 - nezbytné zboží – jedná se o základní statky a služby, u nichž se poptávané množství při zvýšení důchodu zvyšuje pouze nepatrně. Platí to i naopak, při snížení důchodu dojde k malému snížení poptávky.
 - luxusní zboží – s růstem či při snížení důchodu se poptávka mění výrazně rychleji oproti jiným statkům a službám.
- preference spotřebitelů – preference kupujících jsou často výrazně ovlivňovány formou reklamy. Každý spotřebitel upřednostňuje různé statky a služby čili při zvýšení preference se zvýší i poptávka po daném produktu.
- demografická struktura – věk, pohlaví a další demografické faktory ovlivňují poptávku v daném místě.
- očekávání spotřebitelů – může se týkat očekávání o ceně statku/služby v budoucnosti nebo přímo o daném produktu (např. předpoklad nahrazení produktu novější verzí).
- specifické faktory (Jurečka, 2013).

3.2 Nabídka

Nabídka představuje vztah mezi nabízeným množstvím a cenou, za kterou prodávající nabízejí své služby a statky. Podobně jako u poptávky se rozlišuje individuální nabídka, což je nabídka jednoho prodávajícího a tržní nabídka, která představuje souhrn nabízených statků a služeb všemi firmami (Jurečka, 2013).

3.2.1 Zákon nabídky

„Za jinak neměnných okolností (ceteris paribus), s růstem ceny roste nabízené množství a s poklesem ceny nabízené množství klesá.“ Tedy růst ceny zboží vede firmy k nabízení většího množství statků a služeb (Jurečka, 2013).

3.2.2 Faktory ovlivňující nabídku

- ceny jiných produktů
 - výrobní substituty – podobně jako u poptávky se zde jedná o výrobní substituty, tedy o produkty, které se vyrábí stejným způsobem. Při zvýšení ceny výrobního substitutu, se sníží nabídka původního produktu a naopak. Pro podnik bude výhodnější vyrábět produkt za stejných výrobních podmínek, který ale prodá za vyšší cenu.
 - výrobní komplementy – produkty, které jsou v rámci výrobního procesu vyrobeny společně s „hlavním“ produktem. Při zvýšení nabídky hlavního produktu tak dojde ke zvýšení nabídky i komplementárních produktů.
- výrobní náklady – při zvýšení cen vstupů dojde ke snížení nabídky daného produktu.
- technologie výroby – efektivnější výrobní postupy mohou vést ke snížení výrobních nákladů a tím k ovlivnění nabízeného množství statků.
- očekávání – v případě, že firma předpokládá výšení cen jejího produktu, může snížit současnou nabídku ve prospěch budoucí nabídky (Jurečka, 2013).

3.3 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt, zkráceně HDP, je jedním z nejužívanějších makroekonomických agregátů na světě. Slouží k posouzení ekonomické síly dané země.

Dalšími makroekonomickými agregáty jsou:

- Hrubý národní produkt (HNP)
- Čistý domácí produkt
- Čistý národní produkt

Rozdíl mezi hrubým domácím produktem a čistým domácím produktem představuje míra opotřebení statků dlouhodobé životnosti. Růst domácího produktu znamená nejen

zvyšování množství vyráběných statků, ale také zlepšování jejich kvality, díky čemuž se zvyšuje jejich užitek pro spotřebitele (Holman, 2000).

Hrubý národní produkt (HNP) pak představuje celkovou produkci vyrobenou v průběhu jednoho roku národními firmami a pracovními silami příslušné země, a to jak v zemi samotné, tak i v zahraničí (Jurečka, 2013).

HDP se definuje jako součet peněžních hodnot finálních výrobků a služeb, vyprodukovaných během jednoho roku výrobními faktory alokovanými v dané zemi (Jurečka, 2013). HDP tedy na rozdíl od HNP neřeší vlastnictví zdrojů k produkci, ale vše, co bylo vyrobeno, případně koupeno, na území daného státu.

Peněžními hodnotami finálních výrobků a služeb se rozumí jejich ceny. Do výpočtu nejsou zahrnovány polotovary, které vstupují do další fáze zpracování, čímž by byly do HDP započítány vícekrát. Za finální statky je považováno spotřební zboží nakupované domácnostmi. Ostatní statky nakupované např. podniky, které mají sloužit k produkci jiných statků a nejsou určeny pro finální spotřebu, jsou investiční statky.

Vzhledem ke skutečnosti, že statky a služby jsou vyjadřovány v cenách, které se neustále mění, je třeba rozlišovat nominální a reálný HDP. Díky tomu je možné odlišovat růst množství vyprodukovaných výrobků a služeb od růstu jejich cen.

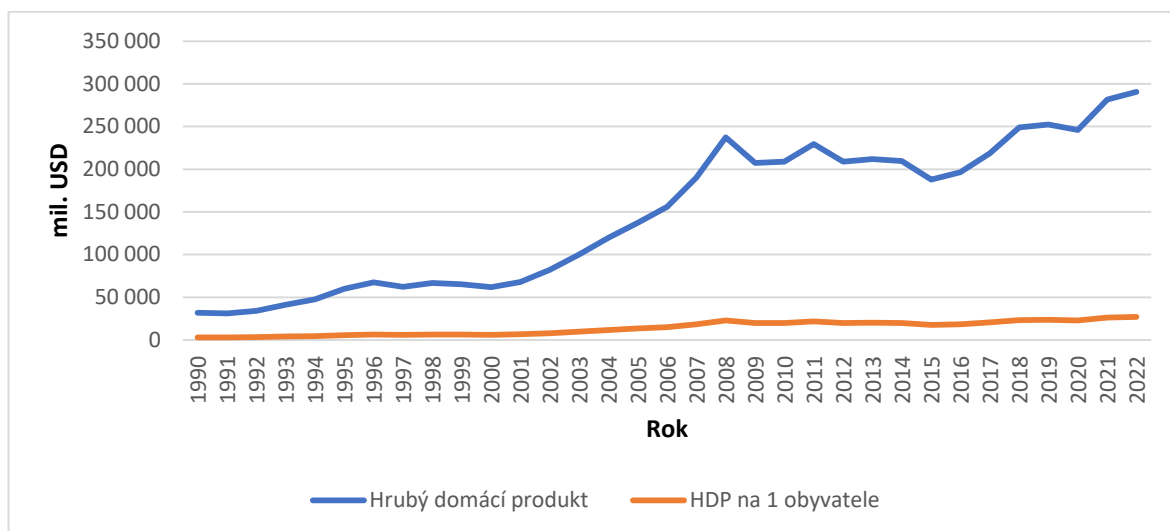
Nominální HDP je vypočítán v běžných cenách, tedy v tržních cenách daného roku, kde je HDP počítán. Takové HDP tedy odráží nejen změny fyzického objemu produkce ale i změny cenové.

Reálný HDP se počítá ve stálých cenách, které jsou „očištěny“ od změn. Stálými cenami se rozumí ceny roku, který se zvolí jako výchozí (základní). Z velikosti reálných produktů vytvořených v jednotlivých letech se dá usuzovat o skutečném ekonomickém růstu nebo poklesu. Výpočet reálného produktu může být proveden tak, že se jeho složky ocení stálými cenami nebo tak, že se nominální produkt daného období defluje – očistí od inflačních vlivů. Deflování znamená převádění nominálních agregátů do reálných hodnot. Jedná se o proces, v němž se hledá reálná hodnota nějaké peněžní veličiny (nominální HDP) tím, že se dělí cenovým indexem, který odráží změny cenové hladiny (Jurečka, 2013).

Pro stanovení ekonomické síly nebo pro vyjádření životní úrovně dané země (případně jiného regionu, např. kraje) pomocí ukazatele HDP se používá relativní ukazatel – HDP na jednoho obyvatele.

Následující graf zobrazuje vývoj HDP České republiky a na jednoho obyvatele v průběhu let 1990 až 2022. Jednotky jsou uvedeny v milionech dolarů.

Graf 1 Vývoj HDP v České republice v letech 1990-2022

Zdroj: ČSÚ, 2022

Jako indikátor životní úrovně obyvatel ovšem není hodnota HDP zcela přesná, nevypovídá totiž o vnitřní struktuře ekonomiky a nezohledňuje např. vědeckotechnický rozvoj a jiné.

3.3.1 Metody výpočtu HDP

Existují 3 způsoby výpočtu hrubého domácího produktu. Každá z těchto metod vychází z jiného hlediska.

a) Výdajová metoda

Výdajová metoda spočívá v sečtení veškerých výdajů, které byly vynaloženy k nákupu produktů a služeb. Sečtením výdajů domácností, podniků, vlády a zahraničních subjektů na nákup výrobků a služeb vyprodukovaných v dané zemi v daném roce se získá údaj o hodnotě celkového produktu ekonomiky. Struktura těchto výdajů je následující:

i. Spotřeba domácností (C):

Tato složka zahrnuje předměty dlouhodobé a krátkodobé spotřeby a služby.

ii. Hrubé soukromé investice (I):

Jedná se o investice soukromých podniků. Rozlišují se investice fixní (kapitálové statky, např. stroje, budovy) a investice v podobě zásob. Druhá kategorie investic v sobě zahrnuje změny stavu zásob surovin, rozpracovaných výrobků a hotové produkce. Hrubé investice pak představují souhrn všech investic. Restituční investice jsou takové, které nahrazují amortizaci (opotřebení výrobních zařízení a budov). Čisté investice slouží k rozšíření výrobní kapacity, a právě tyto umožňují zvětšovat produkt ekonomiky. Pokud jsou tedy do výpočtu zahrnuty hrubé investice, jedná se o hrubý domácí produkt. Pokud jsou ve výpočtu pouze čisté investice, jedná se o čistý domácí produkt.

iii. Výdaje vlády na nákup výrobků a služeb (G):

Do této složky patří výdaje vlády například na zabezpečení státu (armády), školství, zdravotnictví a jiné. Do vládních výdajů se nezapočítávají transferové platby, které představují podporu v podobě sociálního systému. Vládní výdaje jsou oceňovány tzv. stínovými cenami, což jsou ceny, za které jsou tyto služby prodávány a nakupovány soukromými subjekty na trhu.

iv. Čistý export, tj. rozdíl mezi exportem a importem (NX):

Hodnota importu se odečítá od hodnoty exportu. Výsledek může být kladný nebo záporný podle toho zda, převyšuje vývoz či dovoz. Pokud je hodnota vývozu vyšší, pak se zvyšuje i HDP. Pokud hodnota dovozu převyšuje hodnotu vývozu, je čistý export záporný a snižuje HDP (Jurečka, 2013).

Vzorec pro výpočet pak vypadá následovně:

$$HDP = C + I + G + NX$$

(1)

b) Důchodová metoda

Tato metoda vychází z příjmů (důchodů) všech ekonomických subjektů plynoucích z vlastnictví výrobních faktorů, které byly na tvorbu HDP použity (Jurečka, 2013).

Tyto důchody se vyskytují ve formě:

- Mezd: hrubé mzdy včetně odvodů na sociální a zdravotní pojištění

- Úroků: pouze čisté úroky, tedy rozdíl mezi úroky, které získají domácnosti a vláda a úroky, které domácnosti a vláda zaplatí jiným subjektům)
- Zisků: hrubý zisk firem, který se dále dělí na dividendy, nerozdělené zisky a daň ze zisku
- Renty: příjmy domácnostem z vlastnictví půdy a nemovitosti. Odhadem jsou připočítávány i tzv. imputované důchody, které vycházejí z užívání vlastního pozemku, domu či bytu a nemají tedy podobu nájemného. Jejich hodnota je počítána na základě tržních cen daných služeb.
- Příjmy ze zaměstnání: příjmy osob samostatně výdělečných (živnostníci)

Součet všech těchto forem důchodů se nazývá čistý domácí důchod. Ten je nižší než hrubý domácí produkt, jelikož neobsahuje daně a amortizaci, která připadá na obnovu zařízení, které bylo použito k výrobě a které se během výrobního procesu opotřebovávalo. Pro výpočet DPH je pak tedy potřeba připočítat nepřímé daně a amortizaci (Jurečka, 2013).

Výpočet hrubého domácího produktu má pak podobu:

$$HDP = \text{čistý domácí produkt} + \text{nepřímé daně} + \text{amortizace} \quad (2)$$

c) Metoda založená na součtu přidaných hodnot

Přidaná hodnota je hodnota, kterou jednotliví výrobci v průběhu výrobního procesu přidávají svým úsilím k hodnotě nakupovaných surovin, polotovarů a služeb. Přidaná hodnota se zjišťuje tak, že od se příjmu z prodeje daného produktu odečtou náklady na zakoupení vstupů, potřebných k výrobě tohoto produktu (Jurečka, 2013).

Do žádného z výše uvedených výpočtů nicméně nespádá sektor stínové ekonomiky, který představuje činnost pololegální a nelegální činnost, která nepodléhá státnímu usměrňování a zdaňování. V poslední letech se přínos stínové ekonomiky započítává do HDP odhadem (Jurečka, 2013).

3.3.2 Alternativní ukazatelé výkonnosti ekonomiky

Vzhledem k některým nedostatkům, které běžně užívané makroekonomické agregáty vykazují při vyjadřování životní úrovně dané země, existují alternativní ukazatelé, které jsou uvedeny níže.

a) Index lidského rozvoje

Index lidského rozvoje, zkráceně HDI, je používán Organizací spojených národů (OSN). Jeho snahou je měřit, jak hospodářská výkonnost přispívá ke zdravému a dlouhému životu, obecné vzdělanosti a slušné životní úrovni obyvatelstva. Hodnotí se 3 cíle v rozsahu 0-1, kde ideální hodnota je rovna 1. Cíle, které jsou hodnoceny, jsou následující:

- Průměrná délka života 85 let
- Přístup ke vzdělání
- Dobrá životní úroveň každého občana (Jurečka, 2013)

b) Index lidské chudoby

Tento ukazatel byl také zpracován OSN a jedná se o komplement k Indexu lidského rozvoje. Hodnotí povahu chudoby jednotlivců a domácností a měří její intenzitu v jednotlivých zemích. Hodnotí se ekonomická stránka životní úrovně, úroveň zdravotní péče, možnosti vzdělávání, dětskou úmrtnost, délku dožití, dlouhodobou nezaměstnanost, přístup k pitné vodě, hygienické podmínky života a další aspekty životní úrovně obyvatel (Jurečka, 2013).

c) Index lepšího života

Tento index hodnotí kvalitu života ve 34 zemích zapojených do Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD). Hodnotí se 11 oblastí, které zahrnují bydlení, příjem, zaměstnání, mezilidské vztahy, vzdělání, životní prostředí, fungování veřejné správy, zdraví, subjektivní spokojenost se životem, osobní bezpečnost a rovnováha mezi prací a soukromým životem (MZV, 2011).

3.4 Inflace

Pojem inflace definuje zvyšování cenové hladiny, které má za následek snižování kupní síly peněz. Inflace neznamená růst cen jednotlivých druhů výrobků či služeb, ale růst obecné cenové hladiny v dané ekonomice (tedy i mezd). Pokud je cenová hladina

neměnná, pak je řeč o cenové stabilitě. Pokud dochází ke snižování cenové hladiny, pak se jedná o deflacii.

Akcelerující inflace znamená zvyšování míry inflace. Snižování neboli zpomalování tempa růstu inflace je pak dezinflace. Stagflace je stav, kde ekonomika stagnuje (její reální produkt se nemění), ale přitom cenová hladina stále roste. Slumpflace je kombinací poklesu ekonomiky a růstu cenové hladiny.

Dle Jurečky (2013), lze od druhé světové války zaznamenat trvalé zvyšování cenové hladiny. Příčinou tohoto trendu jsou mimo jiné mechanismy současných tržních ekonomik. Oligopolní a monopolní pozice některým firmám dovoluje administrativně stanovovat ceny. Jejich dominantní pozice tak vytváří takovou silovou tržní konstelaci, kde se velmi obtížně prosazuje pohyb cen dolů. Růst nákladů firmy vyrovnávají flexibilně, zatímco se snižováním nákladů klesají ceny velmi pomalu a neochotně. V souvislosti s tímto trendem zaseklých cen se hovoří o „teorii západky“.

3.4.1 Měření inflace

K měření cenových hladin se používají cenové indexy. Nejpoužívanějšími cenovými indexy jsou:

- Index spotřebitelských cen (CPI)
- Implicitní cenový deflátor

a) Index spotřebitelských cen

Tento index počítá změny cen výrobků a služeb, které kupují spotřebitelé čili domácnosti. Subjektem měření je tzv. spotřební koš, který je souborem vybraných výrobků a služeb spotřebovávaných typickou domácností (tzv. cenoví reprezentanti). CPI je pak výsledkem podílu nákladů na nákup běžného roku (tj. rok, který je vyhodnocován) a roku výchozího (index se vždy vztahuje ke zvolenému základnímu roku). Hodnoty spotřebního koše se uvádějí v cenách.

Hodnota CPI vyšší než 100 vyjadřuje zvýšení cenové hladiny, a tudíž probíhá inflace. Vzorec pro výpočet CPI je následující (Jurečka, 2013):

$$CPI = \frac{\sum Q_0 \times P_1}{\sum Q_0 \times P_0} \times 100$$

(3)

kde

Q0 = spotřební koš v základním období

P0 = ceny statků v základním období (ve výchozím roce)

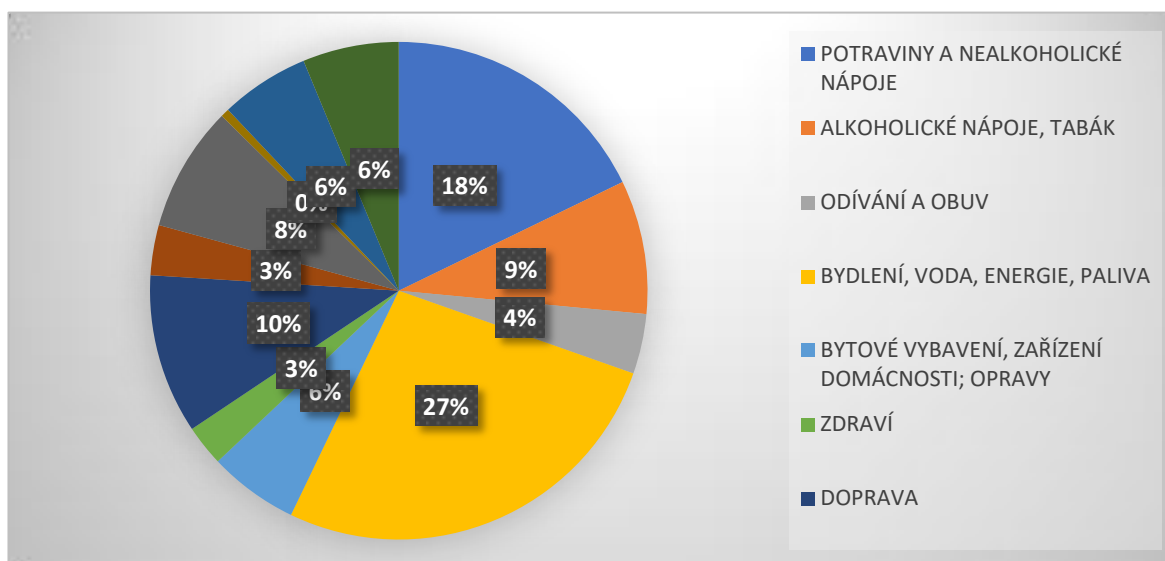
P1 = ceny statků v běžném roce (tedy v roce, pro který se počítá vývoj)

Spotřební koš České republiky

Index spotřebitelských cen patří v soustavě cenových indexů vypočítávaných v České republice mezi nejdůležitější indikátory cenového vývoje. Reprezentativním způsobem měří v časovém vývoji relativní změny konečných spotřebitelských cen (včetně všech daní) zboží a služeb placených obyvatelstvem. Indexy spotřebitelských cen (životních nákladů) za domácnosti celkem jsou používány k měření inflace v České republice. Metodika tvorby indexů spotřebitelských cen je pravidelně aktualizována. Nejčastější změnou je úprava vah, výběru cenových reprezentantů a výpočtů cenových indexů. Z důvodu co největší aktuálnosti se váhy mění každé 2 roky, výběr cenových reprezentantů každý rok a metodika dle reálné potřeby nebo požadavků EU. V roce 2021 proběhla revize váhového systému. Váhy jsou od ledna roku 2022 zaktualizovány na základě průměru výdajů domácností statistiky národních účtů v letech 2019–2021. Váhy pro detailní cenové reprezentanty jsou zaktualizovány dle údajů statistiky rodinných účtů doplněných o další dostupné zdroje a šetření. Od ledna roku 2022 jsou publikované cenové indexy vypočteny podle nových revidovaných indexních schémat. Při stanovení metodiky zpracování indexu spotřebitelských cen se přihlíží k připomínkám a námětům Poradní komise pro statistiku spotřebitelských cen složené ze zástupců ministerstev, ČNB, výzkumných ústavů, VŠE, odborových svazů, organizací důchodců a vybraných odborů ČSÚ. Na jednáních této komise jsou projednávány aktualizace spotřebního koše a metodiky zpracování spotřebitelských cen (ČSÚ, 2023).

Současný spotřební koš zahrnuje asi 450 reprezentantů ve 12 kategoriích. Procentuální rozložení vah jednotlivých kategorií je uveden v grafu níže:

Graf 2 Struktura vah spotřebního koše v roce 2023

Zdroj: ČSÚ, 2023

b) Implicitní cenový deflátor (IPD)

IPD je vyjádřen podílem hodnoty HDP běžného roku, která je vyjádřena v běžných cenách daného roku (jde o tzv. nominální HDP) a HDP běžného roku vyjádřený ve stálých cenách, tedy v cenách roku, který byl zvolen jako výchozí. Jelikož IPD počítá s HDP, zahrnuje všechny statky, které jsou v dané ekonomice zastoupeny, a ne pouze vybrané reprezentanty. Díky tomuto faktu je IPD přesnější než index spotřebitelských cen (Jurečka, 2013).

$$IPD = \frac{\textit{nominální HDP}}{\textit{reálný HDP}} \times 100 \quad (4)$$

3.4.2 Míra inflace

Míra inflace vyjadřuje procentní změnu cenového indexu za určité období. Vzorec pro výpočet míry inflace je uveden níže (Jurečka, 2013):

$$\textit{míra inflace} = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \times 100 \quad (5)$$

kde t vyjadřuje rok.

3.4.3 Typy inflace

Jurečka (2013) definuje následující typy inflace:

a) Skrytá inflace

Jedná se o zvyšování cen, které se ale nepromítají do cenových indexů. Možné příčiny jsou např. chybné sestavení spotřebního koše, zhoršení kvality výrobků beze změny ceny nebo prodej menšího množství za stejnou cenu. Opakem je zjevná inflace, kde je nárůst cen viditelný beze změny kvality nebo množství daných statků.

b) Potlačená inflace

K potlačené inflaci dochází, pokud jsou ceny uměle „zmrazeny“ a je tedy zakázáno zvyšování cen. Administrativní zatavení růstu cen je též označováno jako „cenové moratorium“. Mimo ekonomická hlediska se jedná o negativní zásah, jelikož toto zmrazení znemožňuje přirozené přizpůsobení cen reálným tržním relacím. Po uvolnění cen obvykle dochází k jejich rychlému růstu, který vyrovná dosavadní stagnaci. Dalším negativem je podpora šedé a černé ekonomiky.

c) Plíživá inflace

Tato inflace probíhá po delší dobu relativně mírným a vcelku stabilním tempem. Obvykle se plíživou inflací nazývá inflace, která je nižší než 10 %. Obvykle pro ekonomiku nemá negativní důsledky.

d) Pádívá inflace

Jde o velmi rychlou inflaci, která má roční přírůstek ve dvou až třiciferných číslech. Taková inflace je již z pohledu nejen ekonomického ale i sociálního považována za nepřijatelnou a naznačuje nezdravý ekonomický vývoj.

e) Hyperinflace

Hyperinflace je extrémní formou inflaci, při níž dochází k růstu cen o tisíce procent ročně. Při hyperinflaci dochází ke zhroucení peněžního systému dané země. Nejznámější případ hyperinflace pochází z Maďarska, ke kterému došlo po konci druhé světové války. Během jednoho roku se míra inflace pohybovala okolo 20 000 % měsíčně. Tato situace

vyústila v zavedení nové měny (forint), která se používá dodnes. V době zavedení se forint měnil za 400 000 kvadrilionů dosavadní měny pengó (Holman, 2000).

f) Poptávková inflace vs. nákladová inflace

Pojmy poptávková inflace a nákladová inflace se liší tím, jaký impulz vedl k inflaci. Poptávkový inflační impulz (inflace tažená poptávkou) vychází ze zvýšení některé složky agregátních výdajů. Může se jednat například o zvýšení spotřeby, investic, státních výdajů, anebo i čistého exportu. S tím souvisí zvyšování úrokových sazeb v bankách a zvyšování peněžní zásoby. Pokud centrální banka reaguje na poptávkový impuls zvyšováním peněžní zásoby, pak se říká, že jej akomoduje (Holman, 2000).

Obecně lze říci, že agregátní poptávka převyšuje agregátní nabídku. Může se jednat například o nárazové použití úspor domácností, které zvýší poptávku, kterou ale nabídka není schopná z krátkodobého hlediska uspokojit, a tak dojde ke zvýšení ceny pro vyrovnání mezi nabídkou a poptávkou. Za poptávkovou inflací může stát také velká úvěrová emise, tedy banky poskytují velké množství úvěrů.

Dle Jurečka (2013) jsou impulzy pro nákladovou inflaci neboli inflaci tlačnou náklady, tzv. nákladové šoky. Jedná se tedy o zvýšení nákladů, např. mezd či zvýšení ceny jedné ze základních surovin – ropy. Zvýšení cen jedné suroviny, pak má za následek řetězovou reakci zvyšování cen u ostatních komodit. Tato reakce se nazývá inflační spirálou, v níž se cenový růst přenáší z nižšího stupně zpracování na stupeň vyšší. Zvýšené náklady na vstupní materiál se odráží v ceně statků a služeb, které si tak může dovolit menší množství lidí, resp. kupní síla se zmenší. Proto je požadováno zvýšení mezd, k vyrovnání vzniklé nerovnováhy.

- Impulzy nákladové inflace:
- Zvýšení cen základních surovin
- Politické události
- Růst mzdových nákladů
- Importovaná inflace (přenesená ze zahraničí skrze import/export)
- Zvýšení nepřímých daní
- Opatření ekologického charakteru (např. zahrnutí poplatku za recyklaci do konečné ceny zboží)
- Monopolní cenotvorba

3.5 Trh práce

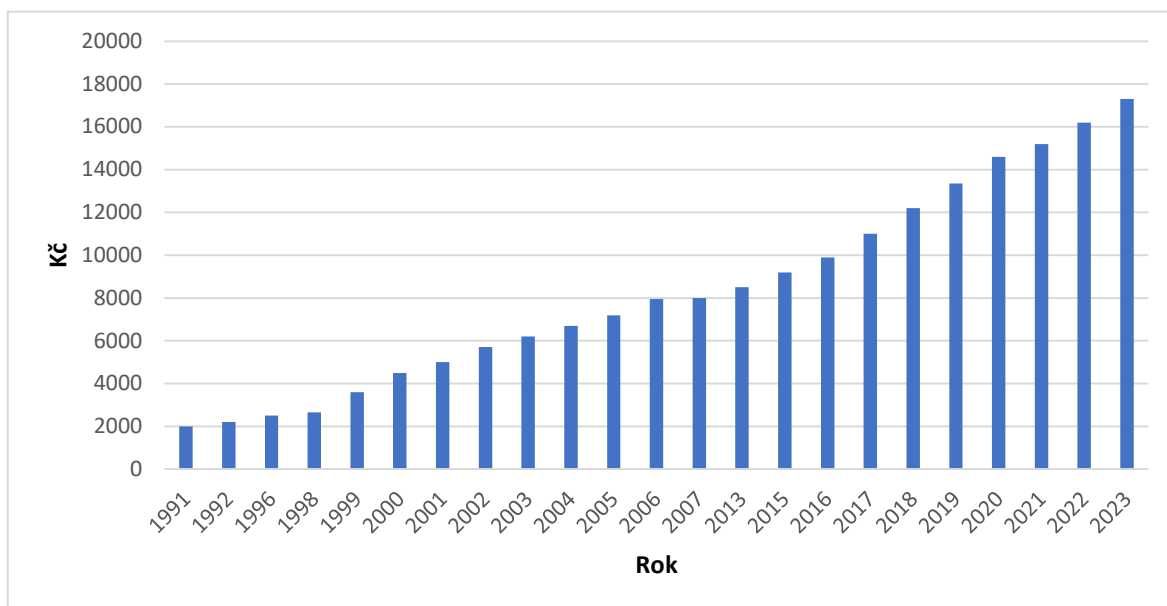
Trh práce je založen na ochotě člověka obětovat volný čas za určitou mzdu. Na nabídku práce působí dva efekty – substituční a důchodový efekt. Oba efekty působí současně proti sobě. Růst mzdy člověka motivuje k nabídnutí svého volného času, tedy bude chtít pracovat za mzdu, za kterou si koupí jiné statky a služby (místo volného času). Toto je substituční efekt. Naopak důchodový efekt působí tak, že za zvýšenou mzdu si bude moci dopřát více statků, včetně více volného času. Nabídka práce je tedy odvozena od poptávky po volném čase. Dle empirických zjištění, substituční efekt převládá při nižších mzdách, důchodový efekt pak převládá při vysokých mzdách (Holman, 2000).

V souvislosti se zvyšováním mezd je třeba rozlišovat mezi nominálním a reálným zvýšením mezd. Toto rozdělení úzce souvisí s celkovou inflací na trhu. K nominálnímu zvýšení mzdy dochází tehdy, pokud si člověk za vyšší mzdu nemůže koupit více statků, tedy mzdy rostou stejným tempem jako ceny ostatních statků. V případě reálné změny mzdy se změní i velikost spotřebního koše, tedy toho, co si lidé za novou mzdu mohou koupit. Reálné zvýšení mezd se počítá jako podíl indexu nominálních mezd a indexu cen spotřebních statků (Holman, 2000).

3.5.1 Minimální mzda

Minimální mzda je nejnižší přístupná výše odměny za práci v pracovněprávním vztahu, která je ukotvena v zákoníku práce. Její výše se každoročně upravuje dle vývoje inflace. Výše i podmínky pro poskytování minimální mzdy vycházejí z nařízení vlády č. 567/2006 Sb. (MPSV, 2023). Minimální výše mzdy je výhodná pro zaměstnance v profesích s nízkými mzdami. Nicméně taková nařízení mohou způsobovat zvýšení nezaměstnanosti, neboť pro podnik může být hodnota dané práce nižší. V takovém případě by podnik mohl upřednostnit např. používání strojů (Lipovská, 2017).

Graf 3 Vývoj minimální mzdy v České republice v letech 1991-2023

Zdroj: MPSV, 2023

3.5.2 Průměrná mzda

„Průměrná hrubá měsíční mzda představuje podíl mezd bez ostatních osobních nákladů připadající na jednoho zaměstnance evidenčního počtu za měsíc. Do mezd se zahrnují základní mzdy a platy, příplatky a doplátky ke mzdě nebo platu, odměny, náhrady mezd a platů, odměny za pracovní pohotovost a jiné složky mzdy nebo platu, které byly v daném období zaměstnancům zúčtovány k výplatě. Nezahrnují se náhrady mzdy nebo platu za dobu trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény placené zaměstnavatelem.“ (ČSÚ, 2023).

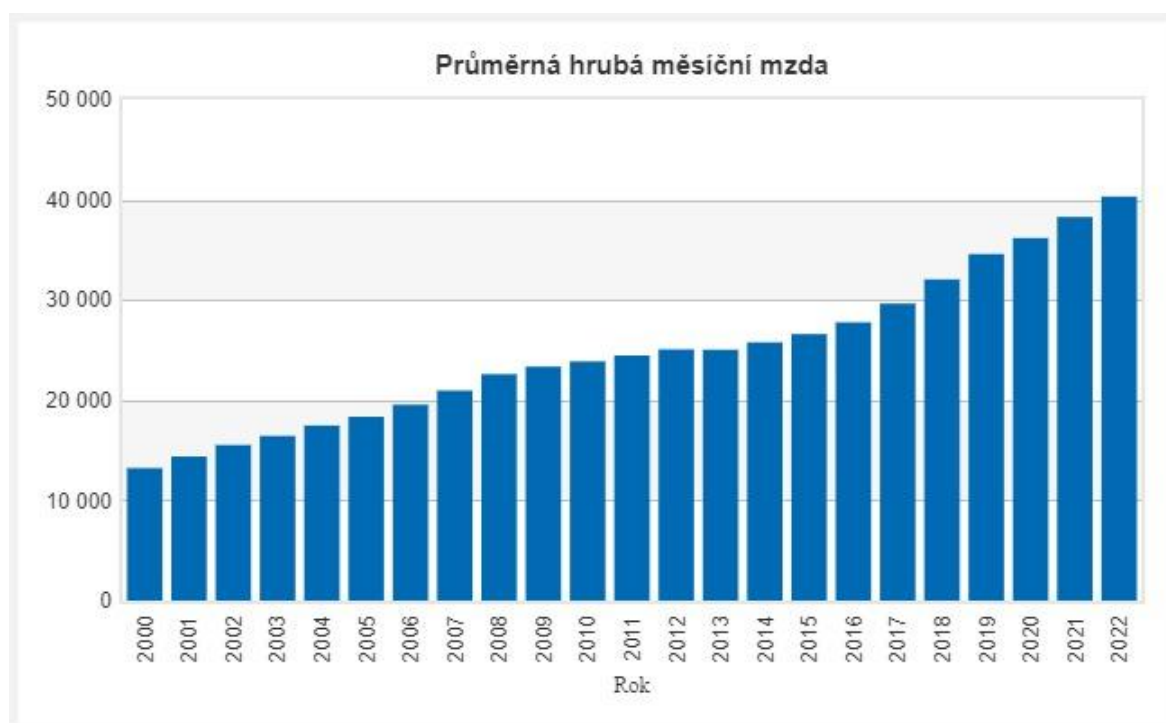
Evidenční počet zaměstnanců zmíněný výše představuje všechny osoby v pracovním, služebním nebo členském poměru k zaměstnavateli. Výše uvedená definice Českého statistického úřadu o průměrné mzdě nezahrnuje osoby vykonávající veřejné funkce (např. politické funkce, soudci), ženy na mateřské dovolené, osoby na rodičovské dovolené (pokud současně nepracují v pracovním poměru), učně, osoby pracující pro firmu na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a zaměstnance ekonomických subjektů statisticky nesledovaných (ČSÚ, 2023).

Mimo průměrné mzdy je třeba sledovat i jiný ukazatel – medián mezd. Ten má větší vypovídací hodnotu o struktuře mzdových poměrů na daném trhu. Definice Českého statistického úřadu zní: *„Medián mezd představuje hodnotu mzdy zaměstnance uprostřed*

mzdového rozdělení; to znamená, že polovina hodnot mezd je nižší a druhá polovina je vyšší než medián. Na rozdíl od průměrné mzdy, která je vypočtena na základě podkladů z podnikového výkaznictví, je medián nutné odvozovat ze statisticko-matematického modelu na podkladě výběrového šetření, protože podnikové výkazy obsahují jen agregované údaje za celý podnik nebo organizaci.“

Průměrná mzda tak vypovídá o celkové mzdové úrovni, která slouží k mezinárodnímu a časovému srovnání.

Graf 4 Vývoj průměrné hrubé mzdy v České republice v letech 2000-2022 (hodnoty jsou v Kč)

Zdroj: ČSÚ, 2023

3.6 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost představuje globální problém, s nímž se potýká každý stát na světě. Jedná se nejen o ekonomický problém, ale především o sociální, který významně ovlivňuje fungování celého tržního hospodářství. Obecně nezaměstnanost představuje stav, kdy poptávka po práci převyšuje nabídku pracovních míst.

Dle Mezinárodní organizace práce (zkráceně ILO) jsou nezaměstnanými všechny osoby, které jsou ve věku 15 let a starší a kteří ve sledovaném období splňují současně následující podmínky:

- a) Nejsou zaměstnané,
- b) hledají aktivně práci, přičemž formou aktivního hledání práce se rozumí hledání prostřednictvím úřadu práce nebo soukromé zprostředkovatelny práce, dále hledání práce přímo v podnicích, využívání inzerce, podnikání kroků pro založení vlastní firmy, podání žádosti o pracovní povolení a licence nebo hledání zaměstnání jiným způsobem,
- c) jsou připraveny k nástupu do práce, tzn. že během referenčního týdne byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo zaměstnání ve vlastním podniku (ČSÚ, 2023).

Při definování nezaměstnanosti je třeba rozlišovat určité kategorie obyvatelstva. Nezaměstnanost se týká pouze obyvatelstva v produktivním věku, což jsou lidé po ukončení povinné školní docházky a před odchodem do penze. Tato skupina obyvatelstva se dále dělí na:

- zaměstnané: pracují na plný či částečný úvazek,
- nezaměstnané: nemají zaměstnání, ale aktivně si ho hledají

Tyto dvě skupiny tvoří ekonomicky aktivní obyvatelstvo neboli pracovní sílu.

Zbytek obyvatel spadá do kategorie ekonomicky neaktivního obyvatelstva. Patří sem:

- studenti,
- lidé v domácnosti, kteří pečují o malé děti, případně o handicapované členy rodiny,
- zdravotně postižení, kteří vzhledem k svému stavu nemohou vykonávat práci,
- lidé, kteří po dlouhodobém neúspěšném snažení ztratili zájem o hledání pracovního místa
- lidí upřednostňující alternativní způsob života – bez práce (Jurečka, 2013).

3.6.1 Dobrovolná vs. nedobrovolná nezaměstnanost

Neoklasická ekonomie definuje dobrovolnou nezaměstnanost jako situaci, kdy daný člověk upřednostňuje volný čas před konáním práce. Nezaměstnaný hledá práci za vyšší mzdu, než jaká převládá na trhu práce. Tento stav je ovlivňován také rozsahem podpory v nezaměstnanosti poskytované státem. Čím vyšší je, tím se dobrovolná nezaměstnanost zvyšuje či prodlužuje.

Naopak nedobrovolná nezaměstnanost je způsobena situací, kdy nezaměstnaný hledá místo za mzdu, která na trhu převládá, ale přesto práci nemůže najít (Buchtová, 2002). Příčinou nedobrovolné nezaměstnanosti jsou překážky bránící poklesu mezd, které mohou vycházet např. z vyjednávání odborů, které prosazují vyšší mzdy i v situaci, kdy se na trhu objevuje nezaměstnanost. Další příčinou nedobrovolné nezaměstnanosti může být stanovení minimální mzdy zákonem. Toto může vyvolat nezaměstnanost u některých málo kvalifikovaných profesí, kde jsou mzdy obecně nízké (Holman, 2000).

3.6.2 Druhy nezaměstnanosti

Dále neoklasická ekonomie rozlišuje na základě příčin 3 druhy nezaměstnanosti:

a) Frikční nezaměstnanost

Tato nezaměstnanost vzniká v souvislosti s neustálou migrací lidí, ať už místní či mezi pracovními místy. Patří sem skupiny lidí, kteří dobrovolně opustili pracovní místo a hledají jiné nebo lidé hledající první zaměstnání. Frikční nezaměstnanost nepředstavuje pro ekonomiku závažný problém, neboť se zpravidla jedná o krátkodobý stav (Buchtová, 2022). Dle Jurečky (2013) je tento typ nezaměstnanosti pro ekonomiku dokonce prospěšný, jelikož vypovídá o pružnosti trhu práce, neboť se lidé při hledání nového pracovního místa snaží o optimální alokaci své pracovní síly, což pomáhá zvyšovat společenskou efektivnost.

b) Strukturální nezaměstnanost

Tento typ nezaměstnanosti souvisí s útlumem určitých typů produkce či odvětví. Uvolněná pracovní síla na trhu práce zpravidla nachází možnost uplatnění na pracovních místech, jež vyžadují jinou kvalifikaci. Strukturální nezaměstnanost znamená nerovnováhu regionálních trhů práce a bývá hlavním faktorem ovlivňujícím regionální rozdíly míry nezaměstnanosti na trhu práce (Buchtová, 2002). Tato nezaměstnanost může vzniknout i vlivem technického pokroku, kde rozvoj automatizace a robotizace nahrazuje klasickou lidskou pracovní sílu. V takovém případě se někdy používá termín „technologická nezaměstnanost“ (Jurečka, 2013).

c) Cyklická nezaměstnanost

Tato nezaměstnanost úzce souvisí s cyklickými výkyvy ekonomiky a vzniká v období poklesu ekonomiky, kde klesá všeobecná agregátní poptávka (Buchtová, 2002).

d) Institucionální nezaměstnanost

Je způsobena zásahy do podmínek svobodného trhu práce. Tento typ nezaměstnanosti je spojen s nedostatkem informací o volných místech nebo pracovních vhodných pro dané zaměstnání, se strukturami na trhu práce, s politickými a institucionálními strukturami a charakteristikami pracovních smluv. Patří sem ale i státní systém zabezpečení a možnost pobírání podpory v případě nezaměstnanosti. Tato forma zabezpečení totiž ovlivňuje cenu práce a čím vyšší tato podpora je, tím je i vyšší míra nezaměstnanosti (Jurečka, 2013).

e) Sezónní nezaměstnanost

Vyskytuje se v odvětvích závislých na ročním období (např. zemědělství, turismus) v pravidelných cyklech.

Dále lze rozlišovat mezi krátkodobou a dlouhodobou nezaměstnaností. Krátkodobá nezaměstnanost nepředstavuje natolik závažný ekonomický problém a je považována za nevyhnutelný jev doprovázející vývoj každé dynamické strukturálně proměnlivé ekonomiky. Naopak velmi závažným problémem je nezaměstnanost, která se považuje za dlouhodobou, pokud trvá déle než 1 rok. Nejen z pohledu ekonomiky, ale také z pohledu sociálního, neboť taková nezaměstnanost již negativně ovlivňuje sociální status a pozici daného jedince (Jurečka, 2013).

3.6.3 Měření nezaměstnanosti

Nejčastěji se nezaměstnanost daného regionu hodnotí na základě tzv. míry nezaměstnanosti. Jedná se o podíl počtu nezaměstnaných k počtu ekonomicky aktivních obyvatel vyjádřený v procentech. Jurečka (2013) uvádí následující vzorec:

$$u = \frac{N}{EA} \times 100$$

(6)

kde

u = míra nezaměstnanosti

N = počet nezaměstnaných

EA = ekonomicky aktivní obyvatelstvo

Do roku 2012 se v České republice používali dva ukazatele míry nezaměstnanosti.

Byli to:

- registrovaná míra nezaměstnanosti, jejíž hodnoty byly vypočteny na základě podkladů Ministerstva práce a sociálních věcí
- obecná míra nezaměstnanosti, která vycházela z výpočtů Českého statistického úřadu

Výpočty pro oba ukazatele probíhaly na základě výše uvedeného vzorce, nicméně vzhledem k rozdílným datovým podkladům byly výsledky často i výrazně odlišné. MPSV využívalo data ze statistik úřadů práce a jako nezaměstnané vedlo ty, kteří se na úřadu práce registrovali jako nezaměstnaní. ČSÚ naproti tomu provádělo každé čtvrtletí průzkum na vybraném vzorku domácností nazvaný Výběrové šetření pracovních sil.

Od roku 2013 MPSV ČR přešlo na novou metodiku využívající ukazatel podíl nezaměstnaných osob, který se počítá jako poměr mezi počtem dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let evidovaných na úřadech práce a počtem všech obyvatel v produktivním věku. ČSÚ nadále používá výpočet obecné míry nezaměstnanosti dle postupu výše.

V ekonomii se dále používá pojem „přirozená míra nezaměstnanosti“. Tento pojem vyjadřuje úroveň, při níž jsou různé trhy práce v zemi v průměru v rovnováze neboli tlaky na mzdy a ceny jsou také přibližně v rovnováze. Týká se úrovně nezaměstnanosti, která v ekonomice obvykle převažuje, když se ekonomika nachází ve stavu dlouhodobé rovnováhy. Jinými slovy, popisuje situaci, kdy jsou pracovní zdroje optimálně využity a při daných mzdových sazbách jsou zaměstnání všichni lidé, kterým tato mzdová sazba vyhovuje (Jurečka, 2013).

4 Vlastní práce

V rámci praktické části jsou analyzována historická data z oblasti hospodářství, ekonomie a vývoj obyvatelstva v okrese Šumperk a ve vybraných obcích. Obce byly zvoleny Šumperk, Hanušovice, Staré Město a Loučná nad Desnou. Poslední dvě jmenované obce jsou analyzovány z toho důvodu, že před rokem 1945 byly centrem soudních okresů, v současné době se jedná spíše o menší obce/města. Hanušovice byly v minulosti taktéž významným hospodářským centrem, což v dnešní době také už neplatí. Data jsou získána z historického fondu okresního archivu, statistických ročenek a publikací zabývajících se hospodářstvím po roce 1945.

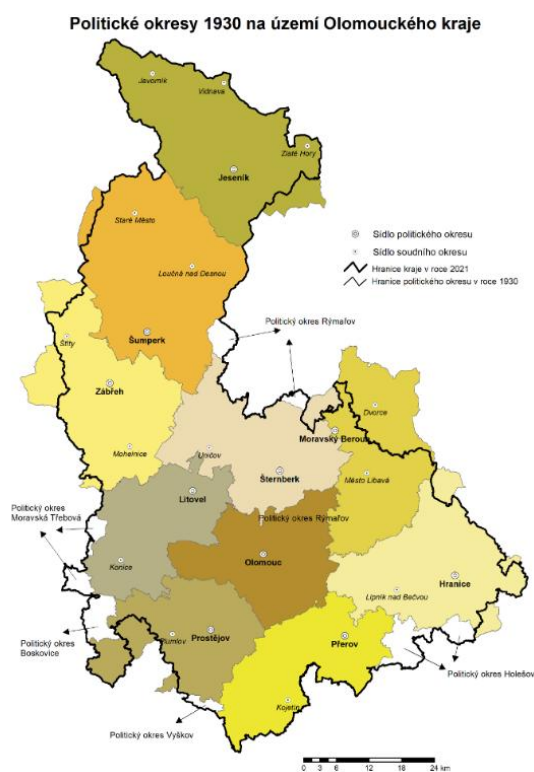
4.1 Charakteristika oblasti Šumperska 1918-1945

Šumperk byl součástí tzv. Sudetenland, což byla rakouská provincie vyhlášená ve Vídni 30. října 1918 na popud zdejších Němců, kteří spojili síly s ostatními severomoravskými a slezskými městy s převahou obyvatel německého původu, v návaznosti na protesty německého obyvatelstva vůči vyhlášení samostatného československého státu po první světové válce. V prosinci 1918 byla nicméně oblast obsazena československým vojskem, německé zastupitelstvo bylo rozpuštěno a do Šumperka, jakožto správního centra této oblasti, přesídlil Národní výbor a správa města byla předána českému vládnímu komisaři (Jarmarová, 2009). Mimo Sudetenland byly vyhlášeny další příhraniční oblasti, jejichž převážně německé obyvatelstvo usilovalo o připojení k Německému Rakousku. Jednalo se o Deutschböhmen se sídlem v Liberci, Böhmerwaldgau se sídlem v Prachaticích a Deutschsüdmähren se správním centrem ve Znojmě. Ty čekal stejný osud jako Sudetenland (Staněk, 2020). S vytvořením československého státu docházelo k výraznému nárůstu českého obyvatelstva v okrese, zejména v souvislosti s příchodem českých státních zaměstnanců, především železničářů a úředníků, kteří postupně nahradili německé obyvatelstvo ve všech státních institucích. To mělo za následek řadu otevřených protičeskoslovenských demonstrací (Jarmarová, 2009). Vše se změnilo po uzavření Mnichovské dohody v roce 1938. Veškerý český prostor byl germanizován, české školy, spolky byly uzavřeny, půda českých zemědělců byla zabrána stejně tak průmysl v českých rukou (Melzer, 1993).

4.1.1 Rozsah území v roce 1930-1938

Po vzniku Československa se okresy dělily na okresy tzv. politické. Politický okres šumperský se skládal ze tří soudních okresů: šumperského, staroměstského a vízberského (Vízberk je dnešní obec Loučná nad Desnou). Součástí okresu bylo 72 obcí, v roce 1938 po začlenění šumperského okresu do župy Sudety bylo 10 obcí přiřazeno k vedlejšímu okresu Králíky (Bartoš, 1974). Soudní okres Šumperk zahrnoval 38 obcí, soudní okres Staré Město zahrnoval 22 obcí a soudní okres Vízberk zahrnoval celkem 12 obcí.

Obrázek 1 Rozsah a členění současného Olomouckého kraje v roce 1930

Zdroj: ČSÚ, 2024

4.1.2 Obyvatelstvo

Následující tabulky zobrazují počet obyvatel vč. národnostního rozložení k roku 1930 v okrese a ve čtyřech vybraných obcích – Šumperk, Hanušovice, Staré Město a Vízberk (Loučná nad Desnou).

Tabulka 1 Počet obyvatel vč. národnostního rozložení v politickém okrese Šumperk

Celkový počet obyvatel	Národnost			
	česká	německá	židovská	ostatní
81183	18075	61739	248	1121

Zdroj: Bartoš, 1974

Dle tabulky výše je patrné národnostní složení obyvatel okresu Šumperk. Drtivá většina (76 %) obyvatel náležela německé národnosti. Hustota osídlení se pohybovala kolem 100 ob./m². Podíl českého obyvatelstva se kontinuálně zvyšovala od dob založení Československé republiky až do roku 1938, kdy bylo české obyvatelstvo nuceno vnějšími politickými okolnostmi opouštět své domovy v pohraničních oblastech.

Tabulka 2 Počet obyvatel a národnostní složení v jednotlivých obcích v roce 1930

Město	Celkem	Národnost			Procentuální zastoupení české národnosti
		česká	německá	ostatní	
Šumperk	15718	3434	11585	699	22%
Hanušovice	3351	566	2743	42	17%
Staré Město	2274	101	2131	42	4%
Vízmberk (Loučná nad Desnou)	2154	75	2067	12	3%

Zdroj: Bartoš, 1974

České obyvatelstvo se soustřeďovalo především do větších obcí. Z tabulky výše je zřejmé, že čím menší obec byla, tím menší vykazovala procentuální zastoupení české národnosti. Převážná část vesnic a osad v té době byla ryze německá. České obyvatelstvo se nacházelo převážně v oblastech, kde dominoval průmysl.

Následující tabulka zobrazuje sociální rozložení obyvatelstva dle postavení v povolání k roku 1930 v jednotlivých soudních okresech:

Tabulka 3 Sociální rozdělení obyvatelstva dle postavení v povolání v roce 1938 v okrese Šumperk

Město	Staré město	Šumperk	Vízmberk
Postavení v povolání	počet obyvatel		
Samostatní	2569	7611	2263
Nájemci	44	70	24
Úředníci	331	1865	241
Zřízenci	405	2243	302
Dělníci	2979	13084	2595
Učedníci	245	915	212
Nádeníci	482	1375	617
Domáční dělníci	23	348	29
Aktivně pracující celkem	7078	27511	6283
Pohámající členové rodiny	1770	1761	857
Bez povolání	7773	21004	6090
Domácí služby	120	763	173
Celkem	16741	51039	13403

Zdroj: Bartoš, 1974

Lze vyčíst, že v p. o. Šumperk byl vysoký podíl samostatně pracujících (v dnešní řeči „podnikatelé“), jež poskytovali širokou nabídku pracovních míst, díky čemuž se zde vyskytoval i vysoký podíl dělnických profesí.

4.1.3 Průmysl a zemědělství

V 18. století bylo založeno několik významných podniků, které se zasloužily o rozmach průmyslu celosvětového významu. Šumperk a okolí bylo významným centrem především textilního průmyslu, který odrážel ekonomický vývoj i v následujících desetiletích. Mimo textil se v okolních obcích nacházelo i značné množství sklářských podniků.

Významným zaměstnavatelem byla manufaktura rodu Oberlaithnerů, která vlastnila jeden z nejstarších podniků zaměřený na plátenictví. V době industrializace přešli jako jedni z prvních k mechanizaci tkalcovny a mechanickému bělení a apretury. Vlastnili závody nejen v Šumperku, ale také v Hanušovicích. Dalším významným výrobcem plátěného zboží byl Carl Siegl, jehož nejmodernější zázemí konkurovalo manufaktuře Oberlaithnerů. Mimo tyto továrny v Šumperku dále sídlily podniky Johann Siegl a spol., Josef Wenzel a synové, M. Primavesi a spol. a další. Malopodnikání díky vysoké konkurenci těchto velkopodniků prakticky zaniklo. Význam textilnictví pro tuto oblast

posiluje i zřízení Odborné tkalcovské školy v roce 1885, na jejíž otevření se poskytnutím potřebných prostředků podílelo nejen město ale i továrníci podnikající v plátenictví a Zemědělské a lnářské školy. V druhé polovině století se mimo lnářských podniků otevřela i první tkalcovna hedvábí a továrna na výrobu hedvábného zboží. Producenty světového významu byli v této oblasti např. firmy S. Trebitsch a syn či Franz Bujatti. Mimo tyto podniky zde působily i další, např. Felix Reiterer, F. Déri, E. Pohl a jiné. Textilní průmysl se rozšířil i za hranice Šumperka (Harrer, 2020). Textilní průmysl se soustředil především do s. o. Šumperk a Vízmbek. Existovalo asi 40 větších textilních závodů, ty největší (Oberlaithnerovy, Sieglovy, Trebitschov, Schielovy) zaměstnávaly průměrně až kolem 1000 zaměstnanců. Továrny šumperských firem se nacházely v Hanušovicích, přádelny lnu se nacházeli i ve Vízmbeku

Mimo textilní závody byly významné i papírny v Olšanech a v Jindřichově, výroba ručního papíru ve Velkých Losinách, sklárny v Rapotíně, výroba eternitu v Šumperku, rafinerie olejů ve Vikýřovicích, pivovar v Hanušovicích, továrna na hospodářské stroje v Sobotíně, doly na tuhu a vápencové lomy v Kolštejně.

Soudní okres Staré město se naopak soustředil spíše na zemědělský sektor a lesnictví, na jehož základě se rozvíjel průmysl dřevařský a papírenský (Bartoš, 1974).

Tabulka 4 Rozdělení obyvatelstva de příslušnosti k povolání v roce 1930 v okrese Šumperk.

Obor povolání	Staré Město		Šumperk		Vízmbek	
	činní	příslušející	činní	příslušející	činní	příslušející
zemědělství, lesnictví, rybářství	2354	6965	3773	8860	1575	4194
průmysl, živnosti	2867	6031	13780	24938	2714	5729
obchod, peněžnictví	335	652	1970	4011	274	628
doprava, spoje	271	851	881	2552	115	307
veřejné služby, svob. povolání	244	534	1226	2429	211	446
vojsko	1	1	1284	1506	2	5
domácí služby, jiná povolání	1006	1716	4597	6743	1392	2094
Celkem	7078	16750	27511	51039	6283	13403

Zdroj: Bartoš, 1974

Dle tabulky výše lze odhadnout, že politický okres Šumperk byl silně průmyslovou oblastí, která dominovala ve všech soudních okresech. Další významná část obyvatelstva byla zaměstnána v zemědělství.

Významnost průmyslu a jeho hlavní zaměření lze vyčíst z následující tabulky vyjadřující počet závodů jednotlivých průmyslových odvětvích.

Tabulka 5 Počet závodů v průmyslových odvětvích v okrese Šumperk v roce 1930.

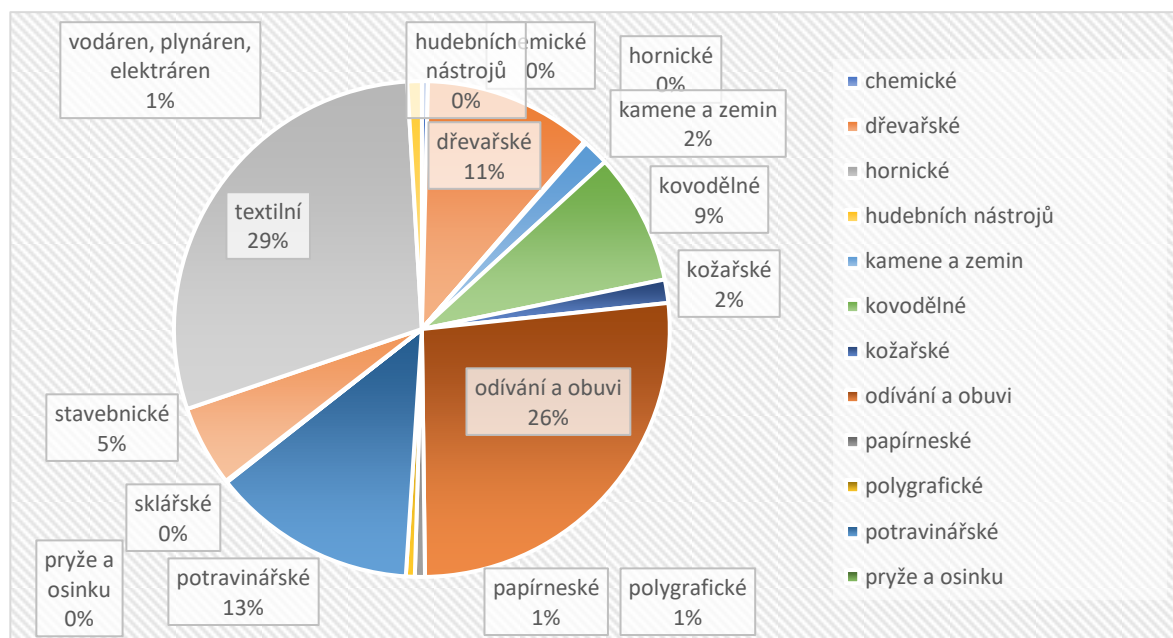
Odvětví/Město	Šumperk	Vízmberk	Staré město	Celkem
chemické	7	0	4	11
děvařské	162	64	76	302
hornické	0	0	3	3
hudebních nástrojů	0	1	0	1
kamene a zemin	33	6	8	47
kovodělné	143	42	51	236
kožařské	24	9	9	42
odívání a obuvi	497	103	129	729
papírenské	11	3	4	18
polygrafické	13	1	2	16
potravinářské	239	53	76	368
pryže a osinku	1	0	0	1
sklářské	1	1	0	2
stavebnické	106	18	21	145
textilní	554	51	201	806
vodáren, plynáren, elektráren	12	6	8	26
Celkem	1803	358	592	2753

Zdroj: Bartoš, 1974

Z tabulky je patrné dominantní postavení textilního průmyslu oproti ostatním odvětvím ve všech třech soudních okresech. Z celkového počtu 2 753 závodů, na textilní odvětví připadalo zhruba 1 577, což je 57 % celkového průmyslu na Šumpersku.

Pro lepší přehlednost, strukturu průmyslových závodů v okrese Šumperk znázorňuje následující graf.

Graf 5 Struktura průmyslových závodů v okrese Šumperk v roce 1930

Zdroj: Bartoš, 1974; vlastní zpracování

Zemědělská výroba byla soustředěna převážně do dvou velkostatků s více než 700 hektary půdy a dále do menších hospodářství na předměstí. (Jarmarová, 2009) K největším pozemkovým držitelům na okrese patřily velkostatky: liechtenštejnské (primogenitura – Ruda nad Moravou, Kolštejn, sekundogenitura – Velké Losiny), žerotínské (Bludov), bratří Kleinů (Sobotín, Vízberk), Třemešek. Významný podíl zemědělských pozemků vlastnilo i město Šumperk (Bartoš, 1974).

4.2 Období 1945-1960

Období těsně po ukončení války bylo ve znamení migračních vln. Na základě rozhodnutí Postupimské konference bylo rozhodnuto o vysídlení německého obyvatelstva z různých částí Československé republiky včetně Šumperska. Emigrace významné části obyvatelstva z pohraničních oblastí způsobila výrazný odliv obyvatelstva, což mělo z ekonomického hlediska za následek nedostatek pracovních sil, které bylo potřeba nahradit českým obyvatelstvem. Vzhledem k vyliďnění značné části menších obcí a osad, bylo jednou z priorit tehdejší vlády osídlování českého pohraničí. Další vývoj v republice

byl silně poznamenán sociálně orientovanou politikou prostřednictvím Komunistické strany Československé, která vítězila v komunálních volbách na území celé republiky a která slibovala „degermanizaci“ a obrat českého pohraničí k lepšímu (Mrňka, 2015).

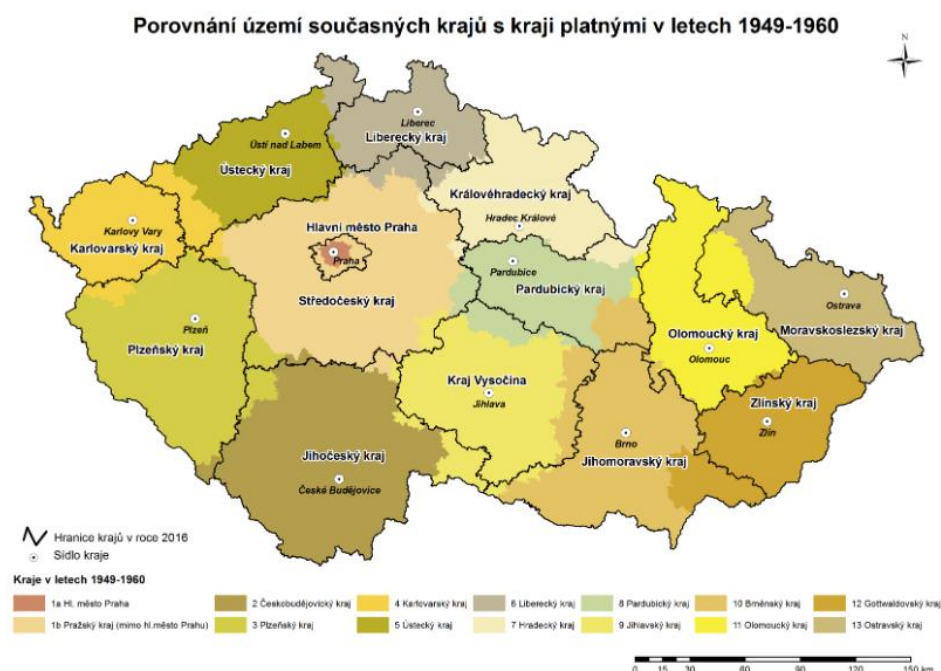
4.2.1 Osídlení okresu Šumperk českým obyvatelstvem

Osídlování pohraničí bylo vymezeno právním rámcem, který měl osídlovací proces řídit a stanovit pro něj jistá pravidla. Tento právní rámec vycházel z prezidentských dekretů č. 5/1945 Sb., č. 12/1945 Sb. a č. 28/1945 Sb. Tyto dekrety upravovaly správu majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů, konfiskaci jejich majetku a zemědělské půdy a její osídlení českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci. Dekret č. 27 Sb. pak přímo určoval pravidla pro osídlování. Byla vytvořena instituce národního správcovství, centrální řízení procesu osídlování měly od září 1945 na starost ústřední osídlovací úřady. Do této doby (září 1945) se mluví o tzv. živelném osídlovacím procesu. Okres Šumperk byl osídlován zejména ze vzdálenějších oblastí. Část nového obyvatelstva přicházela z Hané (okresy Olomouc – město, Prostějov, Přerov), což byla nejbližší ryze česká oblast (nepatřící pod Sudety). Další početná skupina osídlenců přicházela z Valašska (okresy Zlín a Uherský Brod), které bylo válkou těžce postiženo (Mrňka, 2015). Migrace do pohraničí částečně řešila nepříznivou bytovou situaci ve vnitrozemí ČSR.

4.2.2 Územní vývoj

V roce 1945 byl obnoven správní okres Šumperk se 72 obcemi. Správní úřady byly nahrazeny národními výbory. V roce 1949 vzniklo na území Česka 13 nových krajů (MVČR, 2024). Hranice nových krajů nicméně nerespektovaly hranice politických okresů, tudíž byly upraveny i hranice některých okresů. Tato změna se však netýkala šumperského okresu. Zároveň v témže roce byly zrušeny soudní okresy. V rámci slučování obcí se do roku 1955 počet snížil na 60. V rámci další restrukturalizace v následujících letech byly zrušeny okresy Zábřeh a Jeseník a okres Šumperk měl tak roku 1960 celkem 148 obcí (Bartoš, 1974).

Obrázek 2 Porovnání území současných krajů s kraji v letech 1949-1960

Zdroj: ČSÚ, 2018

4.2.3 Obyvatelstvo

Dle následující tabulky je zřejmé, že v důsledku vysídlení německého obyvatelstva klesl počet obyvatel v okrese zhruba na jednu třetinu a téměř 50 % celkového počtu obyvatel v roce 1947 tvořili nově přistěhovaní. Tato data byla získána tzv. soupisem obyvatelstva, který byl proveden v roce 1947 jako reakce na poválečné změny ve struktuře obyvatel. Klasické sčítání obyvatel bylo plánováno na rok 1950 (Mrňka, 2015).

Tabulka 6 Změna počtu obyvatelstva po roce 1945

Počet obyvatel v r. 1930	Počet obyvatel po vysídlení Němců	Počet obyvatel v r. 1947	Přistěhovaní po květnu 1945
81183	24723	44436	19713

Zdroj: Mrňka, 2015

Výrazný úbytek obyvatelstva měl za následek nedostatek zhruba 2000 kvalifikovaných dělníků (Mrňka, 2015). Dále, vzhledem k uzavření vysokých škol a snižování počtu středních a odborných škol během šestileté okupace, chybělo i množství kvalifikovaných odborných zaměstnanců.

První poválečné sčítání obyvatel bylo provedeno až v roce 1950. Počet obcí byl v tomto roce totožný s rokem 1930, nicméně z tabulky je patrné výrazné snížení celkového počtu obyvatelstva a podílu německého obyvatelstva.

Tabulka 7 Počet obyvatel v roce 1950 v okrese Šumperk

Celkový počet obyvatel	Národnost			
	česká	slovenská	německá	ostatní
55735	48632		4260	2049
				794

Zdroj: Bartoš, 1974

Změna počtu obyvatel ve vybraných obcích po odsunu německého obyvatelstva a dosídlení novým obyvatelstvem vyjadřuje tabulka níže:

Tabulka 8 Vývoj počtu obyvatelstva mezi lety 1930 a 1950 v jednotlivých obcích

	1930	1950	Změna
Šumperk	15718	17192	1474
Hanušovice	3351	2587	-764
Staré Město	2274	1813	-461
Vízmberk/Loučná	2154	1251	-903

Zdroj: Bartoš, 1974

V rámci osídlování došlo k výraznému nárůstu manuálně pracujících dělníků, zřízenců a učňů, což korespondovalo s obecným poválečným trendem v českých zemích, kdy docházelo k posilování dělnických profesí (Mrňka, 2015). Šumpersko nabízelo nově příchozím v dělnických profesích mnoho pracovních příležitostí vzhledem k existenci množství výrobních závodů.

4.2.4 Průmysl a zemědělství

Po ukončení války se všechny podniky mohly vrátit zpět na tržní výrobu. Nicméně převážná část byla na základě prezidentských dekretů zkonfiskována a dána pod národní správu. Dalšími dekrety byly téměř dvě třetiny z nich znárodněny, což vedlo ke slučování závodů stejného odvětví a na území šumperského okresu vznikly tak dva velké národní podniky (Melzer, 1993):

- Moravskoslezské lnářské podniky Šumperk
- Moravské papírny Jindřichov

Jiné menší závody zcela zanikly. Jedním z důvodů bylo i opouštění přikázaných pracovních míst z dob válečného stavu, ženy se vracely do domácností, staří a nemocní lidé přestali vykonávat pracovní činnost a mladí se vraceli zpátky do škol, které byly během války uzavřeny (Průcha, 2009).

V poválečném období se začal rozvíjet i strojírenský průmysl, vznikly nové výroby ve stávajících podnicích či byly založeny nové podniky silně zaměřené na těžké strojírenství a zbrojní výrobu. Jako příklad lze uvést nevýbušné přístroje pro doly a dopravu MEZ Postřelmov, výroba tvrdokovů v n. p. Pramet v Šumperku, ŽOS Šumperk (Železniční opravny a strojírný Šumperk), přeměna zrušené přádelny lnu v Hanušovicích na závod Zetor Brno s výrobou součástí do traktorů. Export těchto výrobků byl orientován převážně do zemí Sovětského svazu, zemí RVHP (Bulharsko, Československo, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Sovětský svaz a později i NDR) a do rozvojových zemí. Dalším významným podnikem v okrese byly Rapotínské sklárny původně vlastněné obyvateli německé národnosti, po roce 1945 se staly součástí národního podniku Rapotínské sklárny n. p., které sdružovaly dále závody brusírny olovnatého skla v Postřelmově a sklárny ve Vrbně pod Pradědem. Po válce se sortiment soustředil na ruční výrobu osvětlovacího skla, který byl částečně doplňován ochrannými křišťálovými skly. V roce 1954 byla zahájena výroba Petriho misek, v dalších letech síťotisk a ohýbání skla (Melzer, 1993). Moravské papírny Jindřichov slučovaly závody v Jindřichově, Olšanech a Lukavici. Všechny závody byly založeny německým obyvatelstvem v předchozích století. V roce 1947 se součástí papírenského národního podniku stala i papírna ve Velkých Losinách.

Během roku 1949 začala kolektivizace zemědělství (přeměna soukromého vlastnictví na kolektivní). První vlnou kolektivizace prošly obce na Jesenicku, do roku 1950 zde bylo družstvo ve více než 80 % obcí. Během druhé vlny kolektivizace mezi roky 1957–1960 byla ve všech třech bývalých okresech Šumperka socializace zemědělství dokončena – v roce 1959 zde hospodařilo celkem 142 JZD a 4 státní statky, které obdělávali 93 % zemědělské půdy. Počátkem 50. let byly socializovány veškeré živnosti a obchody (Melzer, 1993).

4.2.5 Významná hospodářská města a obce v okolí Šumperka

Výčet níže zahrnuje vybrané obce s hospodářským významem pro region Šumperska v období po roce 1945. Tyto obce se nacházejí severně od města Šumperk, kde před válkou převládalo německé obyvatelstvo.

Šumperk

Šumperk byl hospodářským a kulturním centrem celého okresu. Ve městě se nacházelo množství drobných podnikatelů a velkých textilních závodů, které i po válce zaměstnávaly významnou část obyvatelstva. V roce 1952 byl zahájen provoz ČSD – Dílen, podnik zaměřující se na opravy kolejových vozidel, což byl jeden z prvních větších strojírenských podniků založený ve městě (Tobrman, ©2011).

Hanušovice

V Hanušovicích se nacházely dvě přádelny lnu, která byla původně vlastněna sudetskými Němci a navzdory všem hospodářským krizím, byla výroba stále v provozu. Zastavila se až při konci druhé světové války, nicméně po osvobození byl provoz obnoven. Až do odsunu v ní pracovali původní zaměstnanci, což byly z velké části Němci. Po odsunu bylo potřeba řešit nedostatek kvalifikované pracovní síly, což vedlo k zřízení závodní přádlácké školy. V 50. letech sem na práci byly přesunuty i některé řádové sestry ze zrušených klášterů (převážně z vnitrozemí). Přesto se toto odvětví v Hanušovicích potýkalo s nedostatkem ženských pracovních sil, a naopak zde nebyl dostatek pracovních míst pro muže, a tak byla v roce 1956 jedna z přádelen zrušena. V budově bývalé přádelny byl zahájen nejdříve provoz výroby hustilek a převodových koleček pro cyklistická kola. Nicméně tato výroba byla brzy nahrazena výrobou součástek do traktorů (Jokl, 2010). V Jindřichově, který administrativně spadal pod Hanušovice, byla vybudována továrna na celulózu a papír, pro jejíž zaměstnance byly postaveny nové čtvrtě k bydlení včetně škol,

mateřských škol a volnočasového zázemí, které se zasloužily o rozmach obce (Jindřichov, b. r.). Mimo zmíněné přádelny lnu se v Hanušovicích nacházel i pivovar, který se v roce 1948 stal národním podnikem.

Rapotín

V Rapotíně sídlil podnik Rapotínských skláren, který dosahoval evropského významu. Původně německý podnik byl po druhé světové válce znárodněn.

Olšany

V Olšanech byly vybudovány papírny, které ve 20. letech zaměstnávaly až 400 pracovníků. Po roce 1945 docházelo k dalšímu rozšiřování závodu a v roce 1950 vzniklo zemědělské družstvo.

Staré Město pod Sněžníkem

Na území města sídlila továrna textilu a významná byla také těžba grafitu. Mimo jiné zde vzniklo v roce 1950 zemědělské družstvo.

Sobotín

Po roce 1945 se zde začala vyrábět jízdní kola pod značkou Velamos.

Loučná nad Desnou (Vímzberk)

V Loučné, dříve Vímzberk, od 18. století sídlila druhá nejstarší mechanická přádelna lnu na severní Moravě. V počátcích 20. století se zde nacházela přádelna lnu, bělidlo příze, cihelna, pila a mlýn. Roku 1936 se zde zahájila výroba jízdních kol a motocyklů. V roce 1945 byl zkonfiskován velkostatek, který zde před válkou zaujímal důležité postavení. Díky místní pile se zde rozvinula výroba dřevité vlny, která později přerostla ve výrobu dřevotřískových desek. V roce 1950 bylo založeno JZD (Melzer, 1993).

4.2.6 Nezaměstnanost

V bezprostředním období po ukončení války byla v rámci celé Československé republiky zvýšená poptávka po pracovních zdrojích. Jedním z důvodů bylo pochopitelně vysídlení značné části německého a maďarského obyvatelstva, dále migrace českého národa do pohraničních oblastí, která sice částečně pokryla potřebu zaměstnanců v pohraničí, nicméně způsobila nedostatek pracovních sil ve vnitrozemí či ostatních oblastí, z kterých nově usídlené obyvatelstvo emigrovalo.

Navzdory okamžitému osídlování pohraničního území, vč. okresu šumperského, nebyl počet nově přistěhovaných dostatečný k pokrytí volných pracovních míst (Průcha,

2009). Dle Mrňky (2015) chybělo po odsunu německého obyvatelstva zhruba 2000 kvalifikovaných dělníků. Přesné údaje nezaměstnaných od roku 1945 až do roku 1960 nejsou k dispozici.

4.3 Období 1961–1968

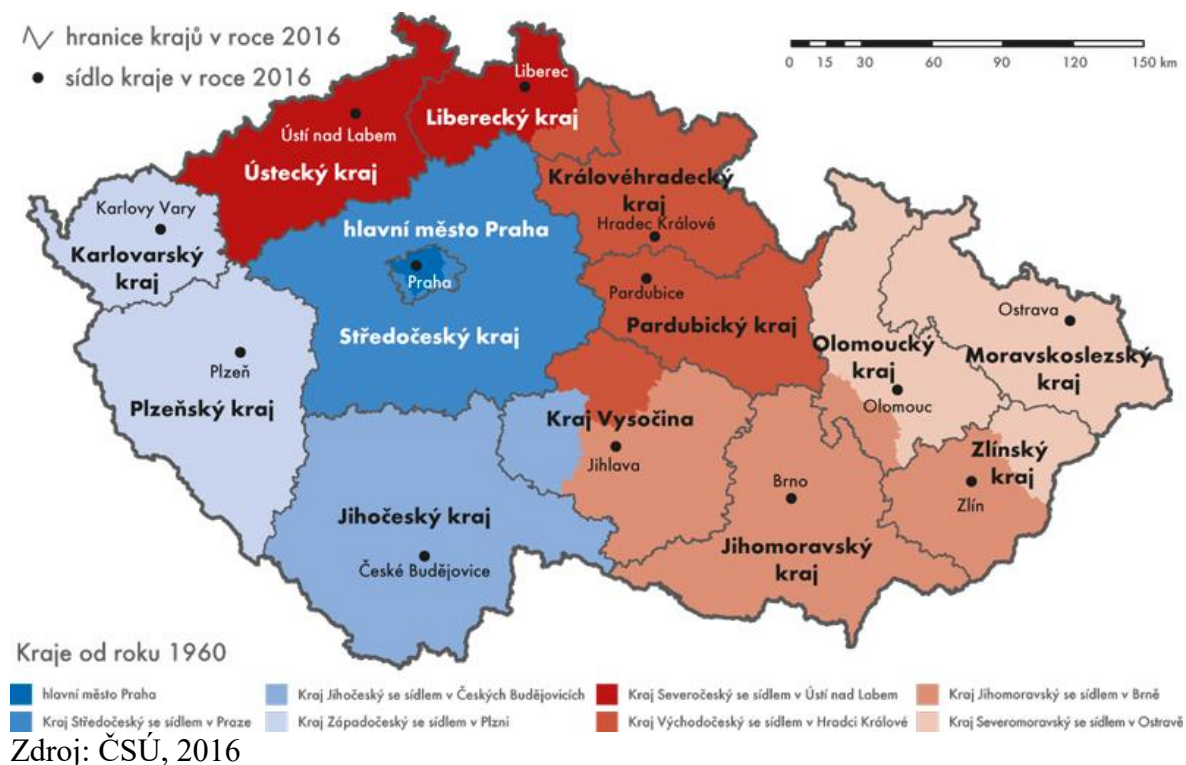
V roce 1960 byl ustanoven nový oficiální název Československa na Československou socialistickou republiku (ČSSR). 60. léta v ČSSR jsou poznamenána několika politickými událostmi, které zásadně ovlivnily další vývoj země. Až do roku 1968 byl uplatňován tzv. socialismus s lidskou tváří, který spočíval v uvolňování poměrů komunistického režimu (např. svobodné podnikání). Tento vývoj byl přerušen vpádem vojsk Varšavské smlouvy, čímž nastala normalizace, která spočívala v upevnění komunistické moci. Politický vývoj v zemi pochopitelně ovlivňoval i lokální hospodářské, sociální a ekonomické poměry.

4.3.1 Územní vývoj

V letech 1963-1964 docházelo k dalšímu slučování obcí. Počet obcí v okrese se tak snížil ze 148 na 130 (Bartoš, 1974).

V roce 1960 došlo k novému vymezení krajů v ČSR. Okres Šumperk se stal součástí Severomoravského kraje.

Obrázek 3 Porovnání území současných krajů s kraji v letech 1960 - 2000

4.3.2 Průmysl a zemědělství

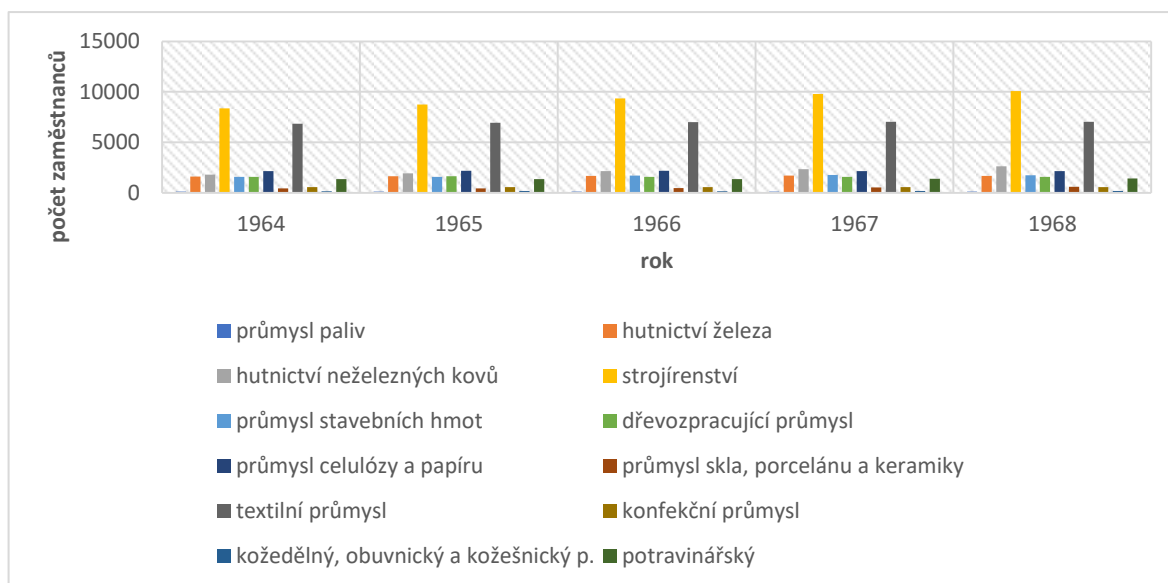
Oproti období před válkou, se okres Šumperk začal soustřeďovat také na strojírenský průmysl, což dokazuje následující tabulka a grafické znázornění evidenčního počtu zaměstnanců.

Tabulka 9 Počet závodů v jednotlivých průmyslových odvětvích v okrese Šumperk v 60. letech

Odvětví	1964	1965	1966	1967	1968
průmysl paliv	117	131	144	143	127
hutnictví železa	1627	1645	1698	1730	1694
hutnictví neželezných kovů	1807	1930	2169	2337	2648
strojírenství	8368	8737	9360	9788	10079
průmysl stavebních hmot	1579	1598	1713	1768	1738
dřevozpracující průmysl	1575	1643	1577	1582	1599
průmysl celulózy a papíru	2150	2195	2182	2168	2168
průmysl skla, porcelánu a keramiky	439	448	481	528	612
textilní průmysl	6843	6944	7019	7025	7023
konfekční průmysl	564	576	572	565	565
kožedělný, obuvnický a kožešnický p.	147	185	178	181	180
potravinařský	1380	1359	1366	1387	1423

Zdroj: Okresní oddělení ČSÚ, 1969

Graf 6 Průměrný počet zaměstnanců v jednotlivých průmyslových odvětvích v okrese Šumperk v 60. letech

Zdroj: Okresní oddělení ČSÚ, 1969

Textilní průmysl zaměstnával druhou největší skupinu místního obyvatelstva, čímž pokračovala dlouholetá tradice Šumperska jako textilního centra. Významná byla i výroba papíru v závodech v Olšanech a Jindřichově.

V 60. letech začalo docházet ke slučování JZD, které pokračovalo až do počátku 70. let. V nově utvořeném okrese hospodařilo celkem 7 státních statků, 67 JZD a 5 sdružených zemědělských podniků. JZD v Rapotíně bylo převzato Výzkumným ústavem pro chov skotu v roce 1962 (Melzer, 1993).

4.3.3 Průměrná mzda

Průměrná mzda v 60. letech 20. století v ČSSR dosahovala průměrné výše 1 543 Kčs měsíčně. Mzda v kraji se pohybovala nad úrovní republikového průměru, pohybovala s v průměru 1 683 Kčs za měsíc. Nicméně mzda v okrese Šumperk byla společně s okresem Bruntál nejnižší, průměrně zde byl zaměstnanec odměněn 1 444 Kčs měsíčně. Pro srovnání jsou uvedeny i mzdy ostatních okresů Severomoravského kraje. Nejvyšších průměrných mezd dosahoval okres Karviná a Ostrava, což bylo zapříčiněno existencí dolů, jejichž zaměstnanci měli vzhledem k náročnosti zaměstnání obecně vyšší mzdy.

Data za ČSSR byla převzata z Historické statistické ročenky ČSSR, data za kraj a okresy z ročenky okresu Šumperk.

Tabulka 10 Průměrná mzda pracovníků v 60. letech na úrovni ČSR, kraje a okresu

Rok	1961	1964	1965	1966	1967	1968	Průměr 60. léta
Území	Kčs						
ČSR	1398	1456	1493	1534	1618	1759	1543
Kraj	1547	1607	1644	1676	1758	1867	1683
Šumperk	1306	1363	1397	1440	1521	1640	1445
Přerov	1414	1466	1512	1531	1629	1751	1551
Bruntál	1297	1337	1386	1424	1537	1673	1442
Frýdek-Místek	1561	1625	1663	1693	1797	1906	1708
Karviná	1845	1918	1942	1983	2046	2156	1982
Nový Jičín	1393	1444	1475	1510	1601	1713	1523
Olomouc	1407	1448	1491	1514	1601	1728	1532
Opava	1367	1403	1426	1463	1562	1654	1479
Ostrava	1734	1801	1849	1888	1973	2079	1887
Vsetín	1350	1399	1440	1483	1548	1652	1479

Zdroj: Mička et al., 1985; Okresní oddělení ČSÚ, 1969

4.4 Období 1969-1989

70. a 80. léta byla obdobím normalizace, která měla za cíl stabilizovat komunistický režim v zemi. Do roku 1975 se ekonomika poměrně dobře rozvíjela, nicméně počátkem 80. let nastala stagnace, která přetrvávala až do roku 1989 (Průcha, 2009).

4.4.1 Průmysl a zemědělství

V 70. letech se snižoval počet družstev v okrese, v roce 1977 jich v rámci integrace JZD působilo na území okresu pouze dvanáct (Melzer, 1993). Průmysl i zemědělství se řídilo stanoveným pětiletým plánem.

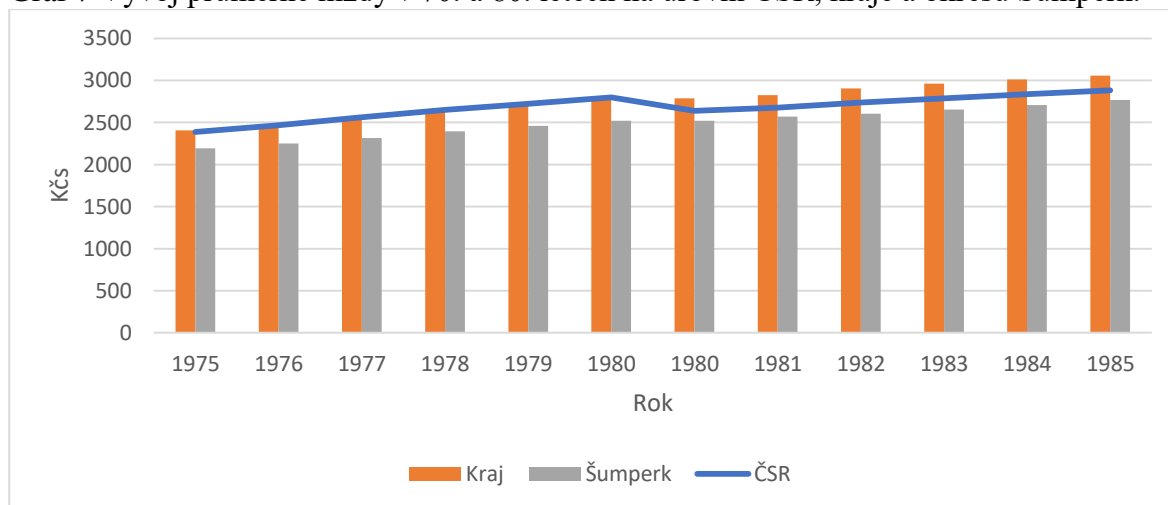
Hanušovická přádelna lnu nadále pokračovala ve výrobě příze, v 70. a 80. letech zde pracovalo kolem 400 pracovníků (Jokl, 2010).

Rapotínské sklárny v tomto období zaměstnávalo na 800 pracovníků, čímž se řadily mezi významné zaměstnavatele v regionu (Muzeum Rapotín, 2014).

4.4.2 Průměrná mzda

Průměrná mzda v 70. a 80. letech dosahovala v rámci ČSR průměru 2 679 Kčs. V Severomoravském kraji byla průměrná mzda lehce vyšší, dosahovala průměrně 2 762 Kčs. Přestože průměrná mzda na úrovni kraje byla vyšší než celorepublikový průměr, v okrese Šumperk průměrné mzdy takových hodnot nedosahovaly. I když docházelo ke každoročnímu zvyšování, průměrná mzda v těchto letech byla na úrovni 2 497 Kčs.

Graf 7 Vývoj průměrné mzdy v 70. a 80. letech na úrovni ČSR, kraje a okresu Šumperk.

Zdroj: Okresní oddělení ČSÚ, 1981, 1986

V rámci Severomoravského kraje nejnižší hodnoty průměrných mezd vykazovaly právě okresy Šumperk, Bruntál a Opava, tedy bývalé oblasti Sudet, stejně jako v 60. letech.

Tabulka 11 Průměrná mzda pracovníků v 70. letech na úrovni ČSR, kraje a okresů

Rok	1975	1976	1977	1978	1979	Průměr 70. léta
Území	Kčs					
Kraj	2407	2475	2562	2647	2715	2561
Bruntál	2193	2265	2336	2339	2464	2319
Frýdek-Místek	2494	2566	2665	2753	2822	2660
Karviná	2675	2742	2879	2994	3070	2872
Nový Jičín	2253	2322	2379	2453	2510	2383
Olomouc	2284	2356	2427	2492	2557	2423
Opava	2175	2181	2257	2323	2374	2262
Ostrava	2613	2693	2789	2889	2965	2790
Přerov	2272	2326	2398	2467	2530	2399
Šumperk	2195	2251	2315	2395	2458	2323
Vsetín	2219	2278	2353	2429	2488	2353

Zdroj: Krajská správa ČSÚ, 1984

V 80. letech byla situace s poměrem mezd v rámci kraje na stejné úrovni jako v předešlém desetiletí. Nejnižší mzdy byly zaznamenány v okresech bývalých Sudet. Průměrná mzda v kraji dosahovala hodnoty 2 925 Kčs, nicméně v oblasti bývalých Sudet hodnota průměrné mzdy nepřesáhla 2 700 Kčs.

Tabulka 12 Průměrná mzda pracovníků v 80. letech na úrovni ČSR, kraje a okresů.

Rok	1980	1981	1982	1983	1984	1985	Průměr 80. léta
Území	Kčs						
Kraj	2786	2826	2905	2962	3013	3058	2925
Bruntál	2539	2584	2654	2697	2757	2816	2675
Frýdek-Místek	2913	2937	3046	3107	3162	3199	3061
Karviná	3138	3195	3370	3448	3484	3530	3361
Nový Jičín	2572	2619	2666	2734	2776	2822	2698
Olomouc	2616	2657	2698	2745	2788	2826	2722
Opava	2440	2474	2516	2577	2626	2686	2553
Ostrava	3043	3071	3157	3204	3264	3297	3173
Přerov	2587	2632	2685	2747	2785	2831	2711
Šumperk	2522	2571	2603	2655	2709	2769	2638
Vsetín	2560	2612	2656	2711	2781	2837	2693

Zdroj: Krajská správa ČSÚ, 1986

Pro srovnání mezd v rámci Severomoravského kraje je uveden příklad na okresu Přerov, jenž v minulosti nebyl součástí Sudet. Rozdíl mezi průměrnou mzdou v okrese Přerov a okrese Šumperk se pohyboval mezi 2–4 %.

Tabulka 13 Porovnání průměrných mezd mezi okresy Šumperk a Přerov v 70. a 80. letech.

Okres	Šumperk	Přerov	Rozdíl	
Rok	Kčs			
	1975	2195	2272	-77
	1976	2251	2326	-75
	1977	2315	2398	-83
	1978	2395	2467	-72
	1979	2458	2530	-72
	1980	2522	2587	-65
	1980	2522	2587	-65
	1981	2571	2632	-61
	1982	2603	2685	-82
	1983	2655	2747	-92
	1984	2709	2785	-76
	1985	2769	2831	-62

Zdroj: Krajská správa ČSÚ, 1984, 1986

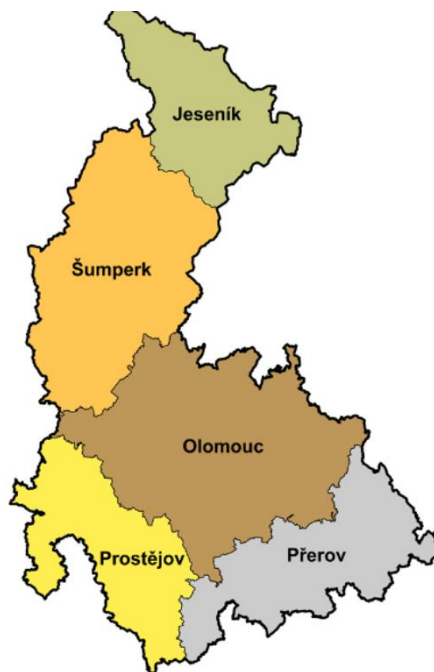
4.5 Období 1990 – současnost

Počátky 90. let byly ve znamení politické a ekonomické transformace. Přejít z plánové na tržní ekonomiku nebyl jednoduchým procesem, který se z počátku potýkal s několika problémy (najít nové odbytové trhy, modernizovat zastaralou výrobu apod.). Dle statistické ročenky města Šumperk za rok 1992 (1993) byla místní ekonomika ovlivněna liberalizací cen zahraničního obchodu, a i když byl nově vytvořen trh zboží, chyběl trh kapitálu a práce, což znamenalo, že se prakticky nerealizovala restrukturalizace podnikové sféry ani vlastnická transformace, která by vedla ke změně podniků na skutečně tržní subjekty.

4.5.1 Územní vývoj

V roce 1996 byl z okresu Šumperk vyčleněn okres Jeseník. V roce 2000 bylo opět změněno krajské rozložení a okres Šumperk byl opět začleněn do Olomouckého kraje. Toto okresní a krajské uspořádání přetrvává dodnes.

Obrázek 4 Uspořádání Olomouckého kraje od roku 2000 po současnost.

Zdroj: ČSÚ, b. r.

4.5.2 Obyvatelstvo

Vzhledem k odtržení značné části území Jesenicka v roce 1996 došlo k výraznému úbytku obyvatelstva na okresní úrovni. Mezi roky 1990 a 2000 tak okres Šumperk přišel o 37 tisíc obyvatel (ČSÚ, 2024).

4.5.3 Průmysl a zemědělství

V průběhu 90. let došlo ke snižování pěstování a zpracování lnu v České republice z důvodu otevření ekonomiky zahraničnímu zboží, což mělo za následek postupný úpadek textilního průmyslu. Například tírna lnu v Potůčnicku (malá obec spadající pod Hanušovice) byla z těchto důvodů v roce 1991 trvale uzavřena (Jokl, 2010). Na začátku 90. let ve městě Šumperk nadále sídlilo několik textilních závodů (Moravolen a.s., Dekora st. p., Hedva st. p. a Výzkumný ústav lýkových vláken st. p.). Nicméně po přechodu na tržní hospodářství v roce 1992 klesl počet pracujících v šumperských textilních závodech o 500 zaměstnanců a k roku 1993 zastavily provoz 4 společnosti Moravolen. Pokles ve výrobě i v počtu zaměstnanců zaznamenaly i strojírenské podniky Pramet a. s. a odštěpné závody Českých drah a Metry. V druhé polovině 90. let docházelo k poklesu odbytu textilního průmyslu, což se pochopitelně projevilo i na objemu výroby a počtu zaměstnanců daných společností, např. Hedva a. s. nebo Sumtex s. r. o. (Šumperk, 1999). V Hanušovicích byl počátkem 90. let privatizován podnik Zetor soustředící se na výrobu součástek do traktorů, jehož provoz nicméně začal stagnovat a byl tedy nahrazen výrobou součástek do automobilů pod názvem ZKL Hanušovice a. s. Tento závod zaměstnával zhruba 200 pracovníků (Jokl, 2010).

Dle Statistické ročenky města Šumperk z roku 2000 docházelo v počátcích nového tisíciletí k oživování ekonomiky vzhledem k nárůstu výroby a zahraničním investicím, které mimo jiné napomohly k rozvoji infrastruktury města. Za jednou z významných zahraničních investic lze považovat výstavbu nové tovární haly na výrobu feritových jader a tím i založení společnosti Epcos. s. r. o. V novém tisíciletí byli nejvýznamnějšími zaměstnavateli v okrese strojírenské firmy, v samotném Šumperku dominovaly co do počtu zaměstnanců i objemu výroby 3 strojírenské podniky: Pars nova a. s. (opravy a modernizace kolejových vozidel), CeramTec s. r. o. (vývoj a výroba technické keramiky) a právě nově založený Epcos s. r. o. (výroba feritových jader do elektroniky). Celkem tyto podniky zaměstnávaly zhruba 2 700 pracovníků (Šumperk, 2001). Textilní průmysl na

území Šumperka stále fungoval, ačkoliv státní podniky byly postupně rozprodány soukromým majitelům. Významnou textilní firmou na území Šumperka byla firma Sumtex CZ s. r. o. (textilní výroba, tkalcovna, konfekce), která své zboží vyvážela i za hranice ČR.

V roce 2008 byl Šumperk i okolí zasaženo celosvětovou hospodářskou krizí, která měla za následek snížení výroby a tím i zvýšení nezaměstnanosti. Přesto se valná většina podniků nacházející se na území Šumperska přes krizi dostala a nedošlo k takovému útlumu výroby, který by měl za následek trvalé uzavření místních továren, které by představovalo negativní zásah do života místních občanů v podobě nedostatku pracovních míst (Šumperk, 2010). Naopak krizí skončila i dlouhá éra hanušovické přádelny lnu, jejíž provoz byl v roce 2008 trvale ukončen (Jokl, 2008). O rok později byl po 180 letech ukončen i provoz skláren v Rapotíně (Muzeum Rapotín, 2014).

Současné zaměření podniků lze vyčíst z dat statistického úřadu za rok 2021. Kategorie jsou utříděny dle klasifikace CZ-NACE. Tato klasifikace byla zaveden v roce 2008 a proto se neshoduje s klasifikacemi uvedenými v předchozích kapitolách.

Tabulka 14 Klasifikace ekonomických činností ve vybraných obcích za rok 2021

Odvětví	Hanušovice	Loučná nad Desnou	Staré Město	Šumperk
A Zemědělství; lesnictví; rybářství	89	70	72	172
B Těžba a dobývání	0	0	1	0
C Zpracovatelský průmysl	89	57	62	702
D Výroba a rozvod elektřiny; plynu; tepla a klimatizovaného vzduchu	3	0	3	25
E Zásobování vodou; činnosti související s odp. vodami; sanacemi	0	3	5	22
F Stavebnictví	92	52	56	561
G Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	85	47	40	1341
H Doprava a skladování	13	9	13	188
I Ubytování; stravování a pohostinství	21	40	56	409
J Informační a komunikační činnosti	5	0	1	112
K Peněžnictví a pojišťovnictví	1	2	1	37
L Činnosti v oblasti nemovitostí	51	27	12	524
M Profesní; vědecké a technické činnosti	40	22	28	826
N Administrativní a podpůrné činnosti	6	8	9	125
O Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	2	2	5	4
P Vzdělávání	4	5	5	92
Q Zdravotní a sociální péče	5	1	4	167
R Kulturní; zábavní a rekreační činnosti	14	15	18	222
S Ostatní činnosti	37	23	27	650
T Činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácností produkující výrobky a služby	0	0	0	0
U Činnosti extraterritoriálních organizací a orgánů	0	0	0	0
Nezařazeno	29	14	16	305
Celkem	586	397	434	6484

Zdroj: RIS, 2021

V Loučné a ve Starém Městě převažují podnikající v zemědělství. Přestože větší výrobní podniky v daných obcích už nefungují, stále se zde nachází malé podniky zaměřující se na zpracovatelský průmysl.

Struktura podniků dle počtu zaměstnanců měla v roce 2021 tuto podobu. Převažují samostatně podnikající osoby bez zaměstnanců. Velkých podniků existovalo v rámci daných obcí pouze sedm a všechny se nacházely v Šumperku. Největšími zaměstnavateli v regionu jsou strojírenské podniky (např. firma TDK (dříve Epcos s. r. o.), Škoda Pars a. s. a Dormer Pramet s. r. o.). Uvedené podniky v roce 2018 zaměstnávaly celkem 2 506 zaměstnanců (Šumperk, 2018).

Tabulka 15 Počet podniků v jednotlivých obcích dle počtu zaměstnanců za rok 2021.

Počet zaměstnanců/Město	Hanušovice	Loučná nad Desnou	Staré Město	Šumperk
bez zaměstnanců	169	115	141	1851
s 1-9 zaměstnanci - mikropodniky	34	22	40	541
s 10-49 zaměstnanci - malé podniky	9	6	8	101
s 50-249 zaměstnanci – střední podniky	3	1	1	39
s >249 zaměstnanci - velké podniky	0	0	0	7
Nezjištěno	371	253	244	3945
Grand Total	586	397	434	6484

Zdroj: RIS, 2021

4.5.4 Nezaměstnanost

Následující tabulky znázorňují počet nezaměstnaných za rok 2021 ve sledovaných obcích. Nevyšší nezaměstnanost vykazují Hanušovice a Staré Město. S nejnižší nezaměstnaností se potýká obec Loučná nad Desnou.

Tabulka 16 Nezaměstnanost ve městě Šumperk v roce 2021

Šumperk	Počet uchazečů - dosažitelní	Podíl nezaměstnaných osob z dosažitelných uchazečů
Celkem	496	3.2 %
Muži	254	3.3 %
Ženy	242	3.0 %

Zdroj: RIS, 2021

Tabulka 17 Nezaměstnanost ve městě Hanušovice v roce 2021

Hanušovice	Počet uchazečů - dosažitelní	Podíl nezaměstnaných osob z dosažitelných uchazečů
Celkem	111	5.7 %
Muži	49	4.9 %
Ženy	62	2.0 %

Zdroj: RIS, 2021

Tabulka 18 Nezaměstnanost v obci Loučná nad Desnou v roce 2021

Loučná nad Desnou	Počet uchazečů - dosažitelní	Podíl nezaměstnaných osob z dosažitelných uchazečů
Celkem	24	2.7 %
Muži	16	3.3 %
Ženy	8	2.0 %

Zdroj: RIS, 2021

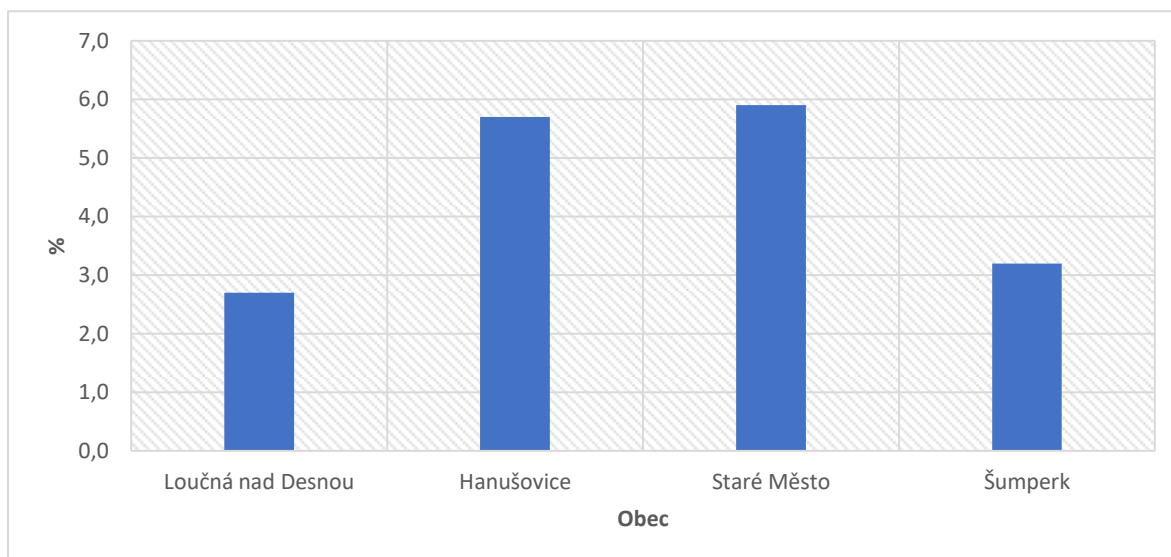
Tabulka 19 Nezaměstnanost ve městě Staré Město v roce 2021

Staré Město	Počet uchazečů - dosažitelní	Podíl nezaměstnaných osob z dosažitelných uchazečů
Celkem	63	5.9 %
Muži	43	7.6 %
Ženy	20	4.1 %

Zdroj: RIS, 2021

Pro přehlednost lze rozdíly v nezaměstnanosti mezi danými obcemi porovnat pomocí následujícího grafu, kde lze snadno vypočítat, že Hanušovice i Staré město jsou opravdu postiženi nezaměstnaností poměrově nerovnoměrně oproti Šumperku a Loučné nad Desnou.

Graf 8 Podíl nezaměstnaných osob v daných obcích za rok 2021 %

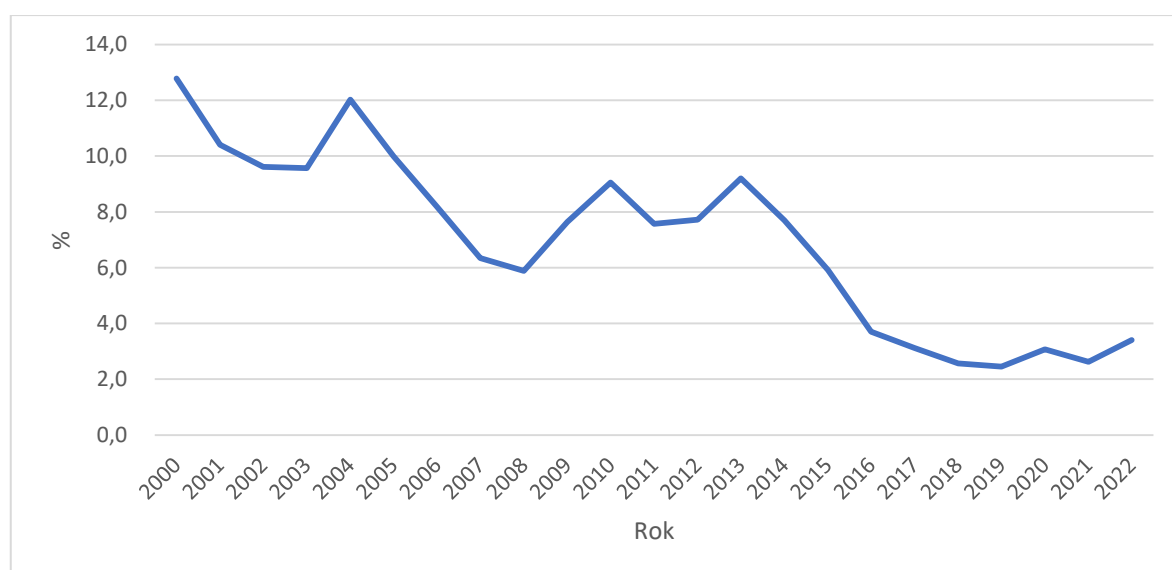
Zdroj: RIS, 2021

Průměrnou nezaměstnanost v obcích je možno dále porovnat s celkovou nezaměstnaností v Olomouckém kraji. V roce 2021 se průměrná nezaměstnanost

pohybovala v rámci Olomouckého kraje okolo hodnoty 2,6 %. Podobnou hodnotu vykazovala pouze Loučná nad Desnou, ostatní sledované obce se nacházely nad průměrem kraje.

Vývoj nezaměstnanosti od roku 2000 po současnost lze vyjádřit grafem níže. Z grafu je patrný poměrně turbulentní vývoj, kdy hodnoty skákaly nahoru dolů až do roku 2013, od kterého se postupně nezaměstnanost kontinuálně snižovala. Výjimkou je rok 2020, kdy nezaměstnanost opět lehce stoupla, což bylo způsobeno pandemií Covid-19.

Graf 9 Vývoj přirozené nezaměstnanosti v Olomouckém kraji od roku 2000 po současnost

Zdroj: ČSÚ, 2024

Ve srovnání s ostatními kraji, Olomoucký kraj ze začátku své existence patřil ke krajům s nejvyšší přirozenou nezaměstnaností. Porovnání s ostatními kraji nabízí tabulky níže rozdělené do pětiletých období.

Období 2000-2005

Olomoucký kraj se z počátku své existence pohyboval v nezaměstnanosti na 3. nejhorším místě. Míra nezaměstnanosti kolísala mezi 9% a 13%.

Tabulka 20 Porovnání nezaměstnanosti mezi kraji 2000-2005. Hodnoty jsou uvedeny v %.

Název kraje	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Česká republika	8.8	8.1	7.3	7.8	8.3	7.9
Hlavní město Praha	4.3	3.9	3.6	4.2	3.9	3.5
Středočeský kraj	7.5	6.7	4.9	5.2	5.4	5.2
Jihočeský kraj	5.8	5.6	5.0	5.2	5.7	5.0
Plzeňský kraj	6.2	5.8	4.7	5.3	5.8	5.1
Karlovarský kraj	8.4	7.4	7.5	6.4	9.4	10.9
Ústecký kraj	16.0	13.3	12.7	13.0	14.5	14.5
Liberecký kraj	6.2	6.2	4.7	6.1	6.4	6.5
Královéhradecký kraj	6.1	6.1	4.2	5.8	6.6	4.8
Pardubický kraj	8.3	6.4	7.2	7.6	7.0	5.6
Kraj Vysočina	6.8	6.1	5.1	5.3	6.8	6.8
Jihomoravský kraj	8.3	8.5	7.6	8.0	8.3	8.1
Olomoucký kraj	12.8	10.4	9.6	9.6	12.0	10.0
Zlínský kraj	8.1	8.5	7.9	7.5	7.4	9.4
Moravskoslezský kraj	14.3	14.3	13.3	14.7	14.5	13.9

Zdroj: ČSÚ, 2024

Období 2006-2010

Od roku 2006 se přirozená míra nezaměstnanosti postupně snižuje až do roku 2008, kdy svět zasáhla hospodářská krize. Nicméně ani v letech po hospodářské krizi nezaměstnanost nedosahovala takových hodnot jako v předchozích 5 letech.

Tabulka 21 Porovnání nezaměstnanosti mezi kraji 2006-2010. Hodnoty jsou uvedeny v %.

Název kraje	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	7.1	5.3	4.4	6.7	7.3
Hlavní město Praha	2.8	2.4	1.9	3.1	3.8
Středočeský kraj	4.5	3.4	2.6	4.4	5.2
Jihočeský kraj	5.1	3.3	2.6	4.3	5.3
Plzeňský kraj	4.6	3.7	3.6	6.3	5.9
Karlovarský kraj	10.2	8.2	7.6	10.9	10.8
Ústecký kraj	13.7	9.9	7.9	10.1	11.2
Liberecký kraj	7.7	6.1	4.6	7.8	7.0
Královéhradecký kraj	5.4	4.2	3.9	7.7	6.9
Pardubický kraj	5.5	4.4	3.6	6.4	7.2
Kraj Vysočina	5.3	4.6	3.3	5.7	6.9
Jihomoravský kraj	8.0	5.4	4.4	6.8	7.7
Olomoucký kraj	8.2	6.3	5.9	7.6	9.1
Zlínský kraj	7.0	5.5	3.8	7.3	8.5
Moravskoslezský kraj	12.0	8.5	7.4	9.7	10.2

Zdroj: ČSÚ, 2024.

Období 2011-2015

V období 2011-2015 se Olomoucký kraj stále patřil mezi část krajů s vyšší nezaměstnaností, která přesahovala celorepublikový průměr.

Tabulka 22 Porovnání nezaměstnanosti mezi kraji 2011-2015. Hodnoty jsou uvedeny v %.

Název kraje	2011	2012	2013	2014	2015
Česká republika	6.7	7.0	7.0	6.1	5.0
Hlavní město Praha	3.6	3.1	3.1	2.5	2.8
Středočeský kraj	5.1	4.6	5.2	5.1	3.5
Jihočeský kraj	5.5	5.7	5.2	5.9	4.0
Plzeňský kraj	5.1	4.8	5.2	5.1	3.8
Karlovarský kraj	8.5	10.5	10.2	9.0	6.7
Ústecký kraj	9.8	10.8	9.4	8.5	7.6
Liberecký kraj	7.2	9.3	8.3	6.5	5.5
Královéhradecký kraj	7.1	7.1	8.2	6.2	5.6
Pardubický kraj	5.6	7.7	8.4	6.4	4.6
Kraj Vysočina	6.4	6.4	6.7	5.6	4.7
Jihomoravský kraj	7.5	8.1	6.8	6.1	5.0
Olomoucký kraj	7.6	7.7	9.2	7.7	5.9
Zlínský kraj	7.6	7.4	6.8	6.1	4.7
Moravskoslezský kraj	9.3	9.5	9.9	8.6	8.1

Zdroj: ČSÚ, 2024.

Období 2016-2022

Nezaměstnanost se v České republice oproti předchozím obdobím se postupně snižovala, v roce 2022 se pohybovala pouze na úrovni kolem 2,2 %. Olomoucký kraj přesto ve většině let vykazoval úroveň nezaměstnanosti vyšší než celkový průměr v republice.

Tabulka 23 Porovnání nezaměstnanosti mezi kraji 2016-2022. Hodnoty jsou uvedeny v %.

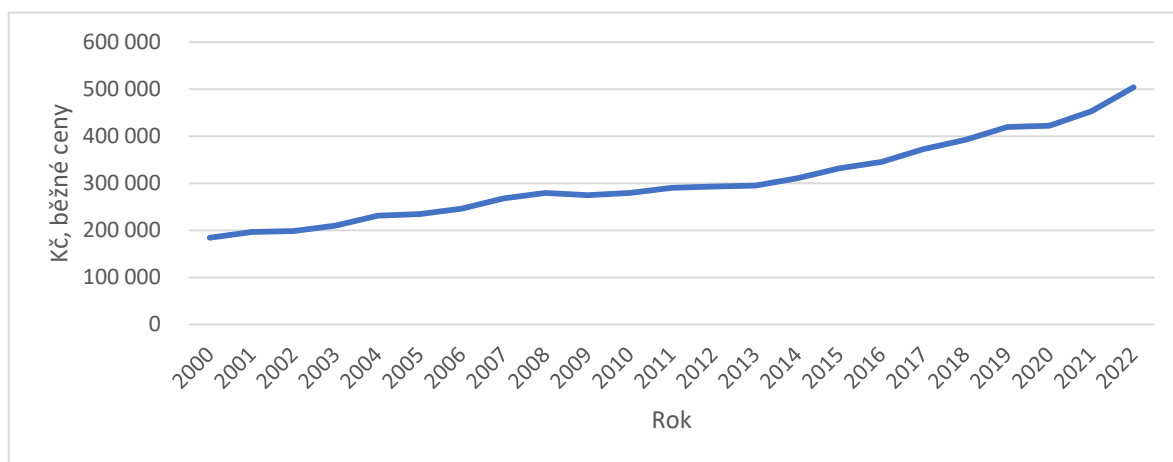
Název kraje	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Česká republika	4.0	2.9	2.2	2.0	2.6	2.8	2.2
Hlavní město Praha	2.2	1.7	1.3	1.3	2.3	2.3	1.6
Středočeský kraj	3.1	2.1	2.0	1.3	1.9	2.5	1.2
Jihočeský kraj	2.8	2.2	1.4	1.8	1.8	1.8	1.4
Plzeňský kraj	3.4	1.9	1.5	1.3	2.2	3.1	2.1
Karlovarský kraj	5.4	3.3	2.9	4.2	4.7	5.7	4.0
Ústecký kraj	5.1	3.5	3.6	2.5	3.7	3.7	3.0
Liberecký kraj	4.4	3.7	1.9	1.8	2.9	2.6	2.0
Královéhradecký kraj	4.1	2.2	2.3	1.6	2.6	2.3	2.7
Pardubický kraj	3.7	2.7	1.7	1.6	1.6	2.3	1.8
Kraj Vysočina	3.2	2.7	1.7	1.4	2.2	2.1	1.6
Jihomoravský kraj	3.9	3.3	2.6	2.1	2.3	2.5	1.8
Olomoucký kraj	3.7	3.1	2.6	2.4	3.1	2.6	3.4
Zlínský kraj	4.0	3.6	1.8	2.0	1.9	1.8	2.0
Moravskoslezský kraj	6.9	4.7	3.7	3.7	3.6	4.6	4.0

Zdroj: ČSÚ, 2024

4.5.5 Vývoj HDP v Olomouckém kraji

V globálním měřítku je HDP měřeno na úrovni jednotlivých států. V rámci České republiky jsou regionální hodnoty HDP měřeny na úrovni krajů. Následující graf vyjadřuje vývoj HDP na 1 obyvatele v Olomouckém kraji od roku 2000 po současnost. Dřívější data nejsou z důvodu změn v rámci krajského rozložení ČR k dispozici.

Graf 10 Vývoj HDP na 1 obyv. v Olomouckém kraji od roku 2000 po současnost

Zdroj: ČSÚ, 2024

V posledních letech dochází k rychlejšímu růstu HDP na obyvatele. Vyspělost kraje v rámci České republiky na základě hrubého domácího produktu v přepočtu na jednoho obyvatele lze zhodnotit porovnáním s ostatními kraji.

Tabulky níže znázorňující porovnání s ostatními kraji jsou opět rozděleny na zhruba pětiletá období.

Období 2000–2005

Na počátku tisíciletí patřil Olomoucký kraj společně s Moravskoslezským ke krajům s nejnižší regionálním HDP na osobu napříč celou Českou republikou. Původní Severomoravský kraj byl složený právě z těchto dvou krajů, lze tedy usuzovat, že v předchozích letech vykazoval Severomoravský kraj také nízké hodnoty. Skutečně nejnižší hodnoty zaznamenával Moravskoslezský kraj až do roku 2005, kdy se Olomoucký kraj přemístil z druhé nejnižší příčky na první nejnižší.

Tabulka 24 Porovnání HDP mezi kraji 2000-2005. Hodnoty jsou uvedeny v Kč.

Název kraje	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Česká republika	232,299	252,257	263,802	276,764	301,678	321,045
Hlavní město Praha	457,757	511,246	558,888	597,973	655,153	708,200
Středočeský kraj	231,894	248,375	263,397	268,560	291,625	297,922
Jihočeský kraj	218,653	232,612	239,000	245,946	266,082	286,132
Plzeňský kraj	217,339	236,597	244,227	259,292	291,983	298,889
Karlovarský kraj	198,927	207,201	215,386	224,666	234,576	242,778
Ústecký kraj	192,463	204,546	210,370	225,235	241,738	256,541
Liberecký kraj	212,317	228,145	232,639	225,598	241,241	266,485
Královéhradecký kraj	216,036	230,209	233,524	241,642	263,174	274,548
Pardubický kraj	198,035	212,988	219,722	229,804	247,050	256,034
Kraj Vysočina	191,152	215,006	221,093	229,670	244,066	263,171
Jihomoravský kraj	209,642	228,794	237,324	251,717	271,252	285,029
Olomoucký kraj	184,223	196,872	198,792	210,323	230,997	234,705
Zlínský kraj	189,315	206,121	212,883	223,012	237,450	255,738
Moravskoslezský kraj	179,281	195,097	199,761	208,958	236,455	263,457

Zdroj: ČSÚ, 2024

Období 2006-2010

Až do roku 2007 Olomoucký kraj držel nejnižší hodnoty v HDP na obyvatele. Od roku 2006 se na této pozici vyměnil s Karlovarským krajem, jehož HDP na obyvatele začalo stagnovat, až v roce 2010 došlo dokonce ke snížení v rámci meziročního srovnání. Olomoucký kraj se nicméně několik dalších let držel na druhém

Tabulka 25 Porovnání HDP mezi kraji 2006-2010. Hodnoty jsou uvedeny v Kč.

Název kraje	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	343,918	373,888	387,630	376,907	379,650
Hlavní město Praha	758,020	836,939	870,291	838,080	862,444
Středočeský kraj	327,085	353,798	364,982	343,466	334,970
Jihočeský kraj	302,649	316,540	318,904	315,357	312,784
Plzeňský kraj	327,285	343,401	334,946	340,058	345,546
Karlovarský kraj	249,888	271,078	271,316	273,170	266,167
Ústecký kraj	273,508	290,732	298,837	302,609	292,167
Liberecký kraj	280,680	289,290	292,223	280,704	285,941
Královéhradecký kraj	286,588	312,744	320,260	319,188	318,478
Pardubický kraj	280,473	306,230	309,541	299,856	302,305
Kraj Vysočina	282,186	308,831	305,177	302,964	299,891
Jihomoravský kraj	306,324	338,975	365,978	352,562	355,167
Olomoucký kraj	246,319	267,878	279,771	274,629	279,429
Zlínský kraj	279,520	301,566	324,093	315,167	312,807
Moravskoslezský kraj	277,145	302,894	317,645	300,665	307,469

Zdroj: ČSÚ, 2024

Období 2011-2015

Až do roku 2012 se Olomoucký kraj držel na druhém nejspodnějším místě. Od roku 2013 už se pozice Olomouckého kraje v HDP na obyvatele zlepšuje. Za Olomouckým krajem zaostává zejména Karlovarský a Ústecký kraj, v posledních letech dále pak Moravskoslezský a Liberecký kraj.

Tabulka 26 Porovnání HDP mezi kraji 2011-2015. Hodnoty jsou uvedeny v Kč.

Název kraje	2011	2012	2013	2014	2015
Česká republika	387,011	389,076	394,151	412,908	438,718
Hlavní město Praha	856,151	858,559	876,359	911,777	975,271
Středočeský kraj	349,676	352,340	348,241	370,779	391,625
Jihočeský kraj	315,115	323,248	325,171	334,700	351,908
Plzeňský kraj	353,913	345,611	362,226	381,445	401,079
Karlovarský kraj	270,583	268,021	271,486	278,928	287,508
Ústecký kraj	293,426	296,217	294,304	302,959	328,369
Liberecký kraj	292,973	296,158	301,907	318,858	336,360
Královéhradecký kraj	323,559	324,940	332,914	348,303	372,872
Pardubický kraj	317,340	300,829	308,073	327,801	346,772
Kraj Vysočina	313,878	321,295	325,700	341,723	354,802
Jihomoravský kraj	363,284	368,337	382,527	389,046	415,760
Olomoucký kraj	290,648	293,249	295,367	311,025	332,055
Zlínský kraj	322,348	322,790	330,503	356,565	372,940
Moravskoslezský kraj	323,213	327,488	319,227	341,300	358,407

Zdroj: ČSÚ, 2024

Období 2016-2022

V roce 2016 se Olomoucký kraj stále nacházel na třetí pozici odspodu ve velikosti HDP na obyvatele. Od roku 2017 se jeho pozice postupně zlepšuje. V posledních letech už se nachází na 9. místě od nejvyšší pozice.

Tabulka 27 Porovnání HDP mezi kraji 2016-2022. Hodnoty jsou uvedeny v Kč.

Název kraje	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Česká republika	454,022	482,622	509,180	542,818	533,556	571,051	634,993
Hlavní město Praha	1,009,835	1,061,767	1,136,994	1,202,237	1,173,010	1,294,631	1,453,579
Středočeský kraj	413,124	439,282	450,733	498,535	466,527	488,821	557,641
Jihočeský kraj	360,689	388,721	407,696	436,248	437,479	451,651	480,506
Plzeňský kraj	414,514	439,561	459,122	476,656	467,511	502,959	553,512
Karlovarský kraj	295,863	315,090	324,490	339,402	327,832	339,882	377,886
Ústecký kraj	326,270	343,902	355,678	387,443	374,693	394,649	440,737
Liberecký kraj	346,725	369,436	387,199	412,381	404,018	420,437	457,749
Královéhradecký kraj	392,482	427,537	447,849	480,583	480,648	507,704	543,106
Pardubický kraj	360,648	389,192	408,435	427,003	437,046	450,941	513,222
Kraj Vysočina	368,002	393,460	403,940	434,819	448,214	460,107	474,282
Jihomoravský kraj	422,688	447,205	480,770	513,061	519,667	557,086	624,757
Olomoucký kraj	345,770	372,595	392,513	419,386	422,586	452,670	503,709
Zlínský kraj	385,553	411,341	425,184	460,131	449,542	480,596	524,888
Moravskoslezský kraj	371,721	390,391	415,600	424,278	410,195	445,188	499,813

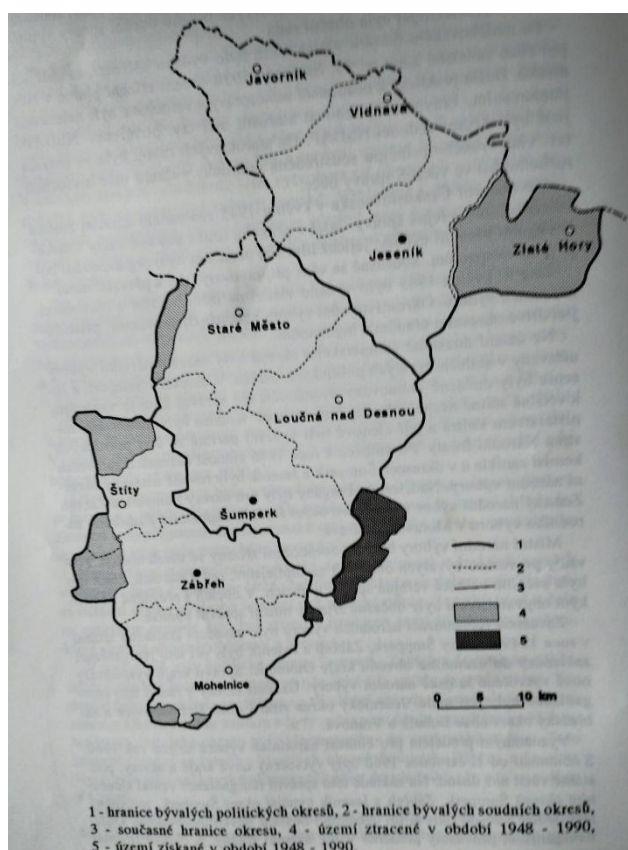
Zdroj: ČSÚ, 2024

5 Výsledky a diskuse

5.1 Vývoj území

Vzhledem ke skutečnosti, že od roku 1945 až po současnost došlo k několika územním změnám jak na úrovni okresů, tak na úrovni krajů, jsou některé makroekonomické ukazatele v následujících kapitolách vztaženy k okresu, jiné ke kraji. V roce 1945 byly obnoveny okresy ve stejném rozsahu jako před válkou. Politický okres Šumperk zahrnoval 3 soudní okresy: Šumperk, Vízemberk, Staré město. Do roku 1960 byly zrušeny politické okresy Zábřeh a Jeseník, které se staly součástí okresu Šumperk. Okres Šumperk tak zahrnoval 148 obcí. V roce 1996 došlo k oddělení okresu Jeseník, čímž se výrazně snížil celkový počet obyvatel žijících v okrese Šumperk. V roce 2000 vznikl Olomoucký kraj v takové podobě, v jaké je znám dnes. Území Severomoravského kraje se tak rozdělilo mezi dnešní Olomoucký a Moravskoslezský kraj.

Obrázek 5 Znázornění hranic okresů od roku 1945 až po současnost

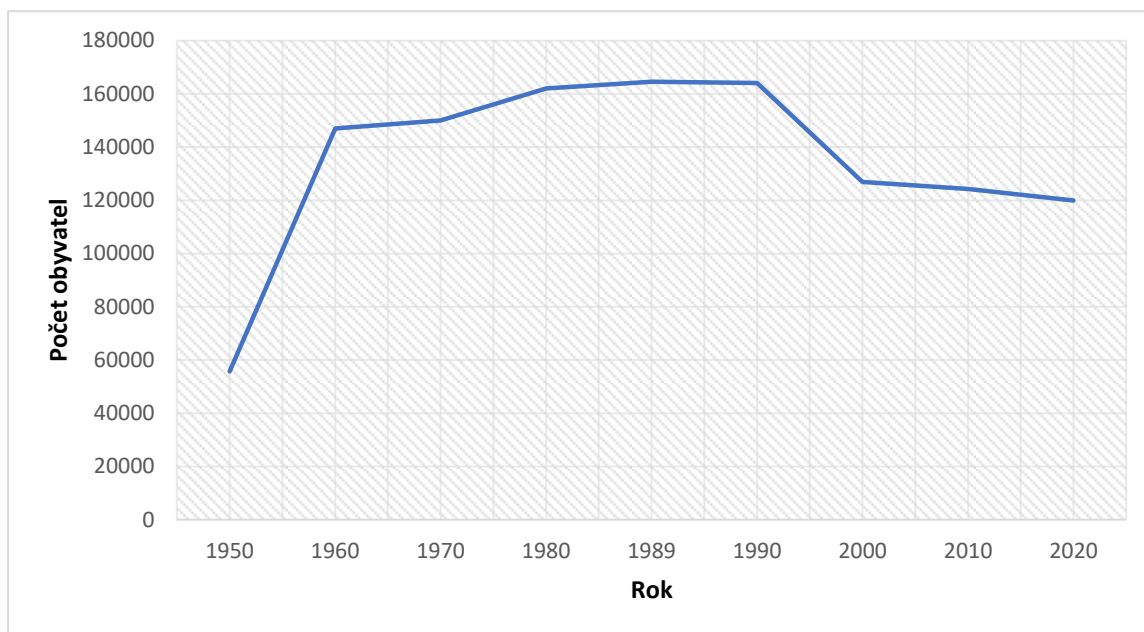

Zdroj: Melzer, 1993

5.2 Vývoj počtu obyvatel

Následující tabulka a graf zobrazují vývoj obyvatelstva od roku 1945 po současnost v okrese Šumperk a dále ve městech Šumperk, Hanušovice, Staré Město a Loučná nad Desnou (Vízmbek).

Graf 11 Vývoj počtu obyvatel v okrese Šumperk od roku 1950 po současnost

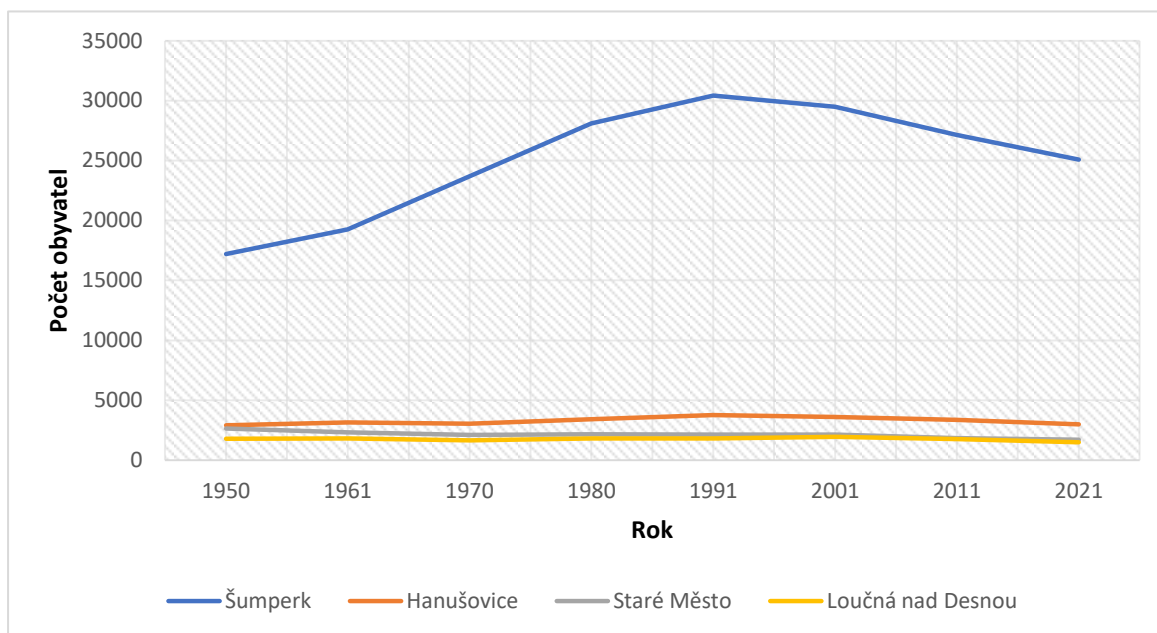

Zdroj: Okresní oddělení ČSÚ, 1969; ČSÚ, 2024

Prudký nárůst obyvatel mezi roky 1950 a 1960 je následkem restrukturalizace územního členění Československé republiky. Od roku 1960 byly zrušeny okresy Zábřeh a Jeseník, čímž se okres Šumperk rozrostl o 91 tisíc obyvatel. V roce 1996 byl okres Jeseník vyčleněn, čímž došlo opět k výrazné změně počtu obyvatelstva, která je na grafu viditelná mezi lety 1990 a 2000. Od roku 2010 je evidentní klesající trend v počtu obyvatel. Klesající tendence je vidět i ve vybraných městech níže.

Šumperk i Hanušovice dosáhly nejvyššího počtu obyvatel v 90. letech. Nicméně ve všech sledovaných obcích dochází v posledních letech k úbytku obyvatelstva. Příčinou může být nižší nabízená měsíční mzda oproti jiným regionům v Olomouckém kraji a také vyšší průměrná nezaměstnanost.

Graf 12 Vývoj počtu obyvatel ve zvolených obcích

Zdroj: ČSÚ, 2024; vlastní zpracování

Konkrétní čísla ukazuje tabulka zpracována na základě sčítání obyvatelstva Českým statistickým úřadem. Z tabulky lze vyčíst klesající počet obyvatel ve všech sledovaných obcích.

Tabulka 28 Vývoj počtu obyvatel ve sledovaných obcích

Obec/Rok	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011	2021
Šumperk	17192	19266	23683	28108	30422	29490	27149	25086
Hanušovice	2919	3156	3051	3416	3754	3599	3371	3001
Staré Město	2636	2314	2099	2169	2129	2145	1843	1715
Loučná nad Desnou	1778	1819	1644	1813	1813	1933	1746	1500

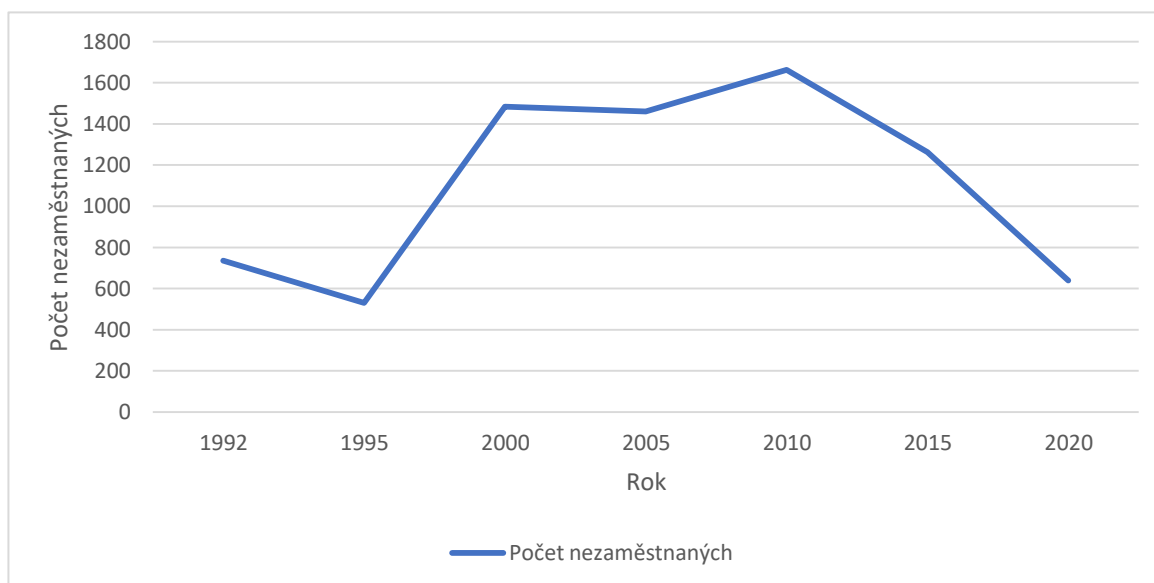
Zdroj: ČSÚ, 2024

5.3 Vývoj nezaměstnanosti

V době komunistické vlády prakticky neexistovala nezaměstnanost, nejsou tedy k dispozici žádná data k úrovni nezaměstnanosti mezi lety 1945 až 1989. Vývoj nezaměstnanosti je tedy sledován pouze od roku 1992 po současnost v porovnání s celorepublikovými čísly.

První graf znázorňuje vývoj nezaměstnanosti ve městě Šumperk. Nejvyšší úroveň dosahovala kolem roku 2010, což může být následkem celosvětové hospodářské krize z roku 2008. Přebytek zaměstnanců se projevil především v odvětvích strojírenství, dopravy a stavebnictví. Od tohoto roku průměrný počet nezaměstnaných klesá. Dle údajů ze statistických ročenek města ve sledovaných letech převážnou část nezaměstnaných tvoří krátkodobě nezaměstnaní, tedy do 6 měsíců nezaměstnanosti.

Graf 13 Vývoj nezaměstnanosti ve městě Šumperk od roku 1992 po současnost

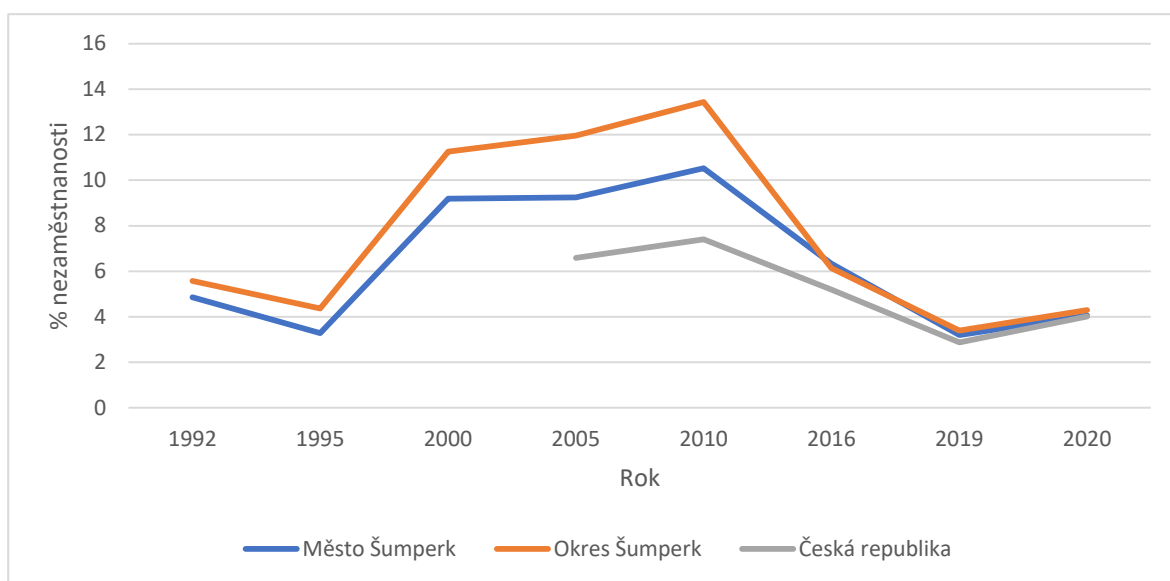

Zdroj: ČSÚ, 2024

Následující graf porovnává procentuální hodnoty nezaměstnanosti mezi městem Šumperk, okresem Šumperk a hodnotou v rámci celé České republiky.

Lze vyčíst vyšší nezaměstnanost, než je celorepublikový průměr v rámci okresu. Město Šumperk se pohybuje v rozmezí mezi průměrem okresu a ČR. Nejvyšší hodnoty jsou opět zaznamenány kolem roku 2010 jako důsledek hospodářské krize.

Graf 14 Porovnání nezaměstnanosti mezi městem Šumperk, okresem Šumperk a ČR 1992-2020

Zdroj: ČSÚ, 2024

5.4 Vývoj průměrné mzdy v okrese Šumperk

Tabulka níže zobrazuje vývoj průměrné měsíční mzdy ve sledovaných odvětvích v okrese Šumperk od roku 1961 až po rok 1989 v pětiletých intervalech. Data do roku 1960 nebyla k dispozici.

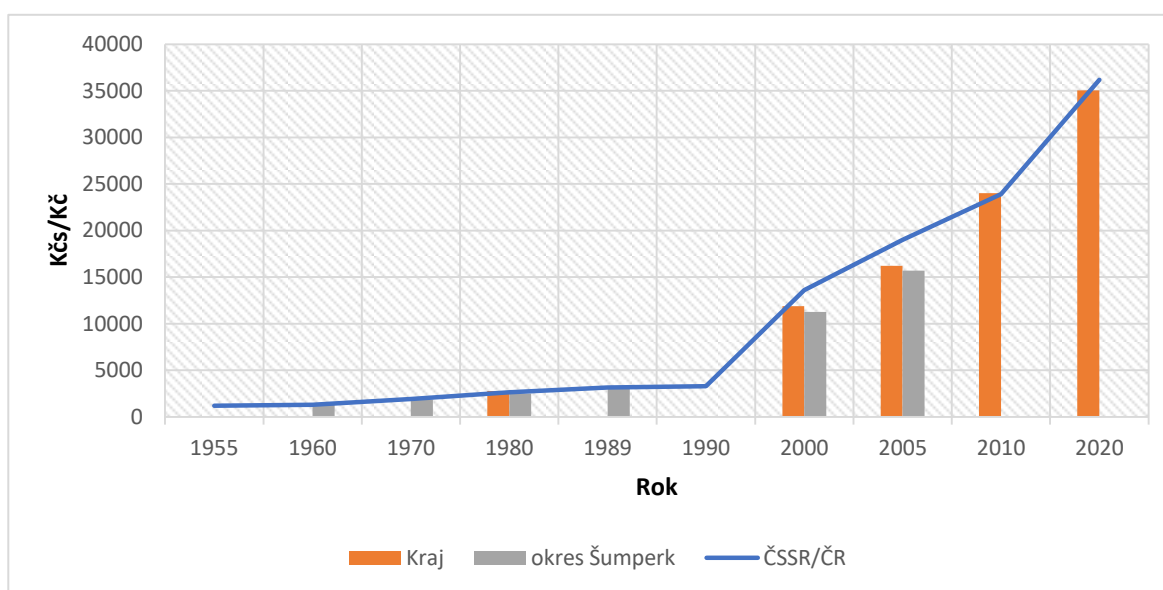
Tabulka 29 Vývoj průměrné mzdy v okrese Šumperk dle odvětví

Rok	1961	1965	1970	1975	1980	1985	1989
Odvětví	Kčs						
průmysl	1304	1424	1822	2166	2528	2823	3079
stavebnictví	1467	1577	2125	2537	2803	3082	3371
zemědělství	1210	1334	1766	2124	2531	3077	3388
doprava	1459	1612	2130	2514	2995	3186	3365
spoje	1268	1298	1767	1975	2183	2329	2611
obchod a veřejné stravování	1096	1202	1688	1955	2210	2283	2567
zdravotnictví a sociální péče	1173	1187	1887	2313	2554	2724	2843
školaství, kultura, osvěta a TV	1208	1212	1675	2057	2136	2270	2468

Zdroj: Okresní oddělení ČSÚ, 1981, 1984, 1990

Šumpersko patří k oblastem s nižší průměrnou mzdou napříč všemi odvětvími. Následující tabulka a graf znázorňuje vývoj průměrné měsíční mzdy v okrese Šumperk oproti kraji a ČSSR/ČR.

Graf 15 Vývoj průměrné mzdy v okrese Šumperk v porovnání s krajem a ČSSR/ČR.

Zdroj: Okresní oddělení ČSÚ 1969, 1981, 1986, ČSÚ, 2024

Z grafu je patrné, že průměrná mzda v okrese Šumperk nedosahovala celorepublikového průměru, přestože průměrná mzda v Severomoravském a později Olomouckém kraji, jehož byl okres Šumperk ve sledovaných letech součástí, vykazovala vyšší hodnoty než průměrná mzda v ČSSR. Data pro okres a kraj byla převzata z Okresních ročenek Šumperka, celorepubliková data byla převzata z portálu ČSÚ. Sledování průměrných mezd na okresní úrovni bylo ukončeno v roce 2005, proto od roku 2010 nejsou k dispozici.

** data nejsou k dispozici*

Tabulka 30 Průměrné mzdy od roku 1955 do roku 2020 na úrovni republiky, kraje a okresu.

Území	ČSSR/ČR	Kraj	okres Šumperk
Rok	Kčs		
1955	1192	*	*
1960	1303	1547*	1306
1970	1915	*	1845
1980	2656	2786	2522
1989	3170	*	3020
1990	3286	*	*
2000	13594	11890	11280
2005	18992	16207	15711
2010	23903	23997	*
2020	36180	35049	*

Zdroj: Okresní oddělení ČSÚ, 1969, 1981, 1986, 1990; ČSÚ, 2024

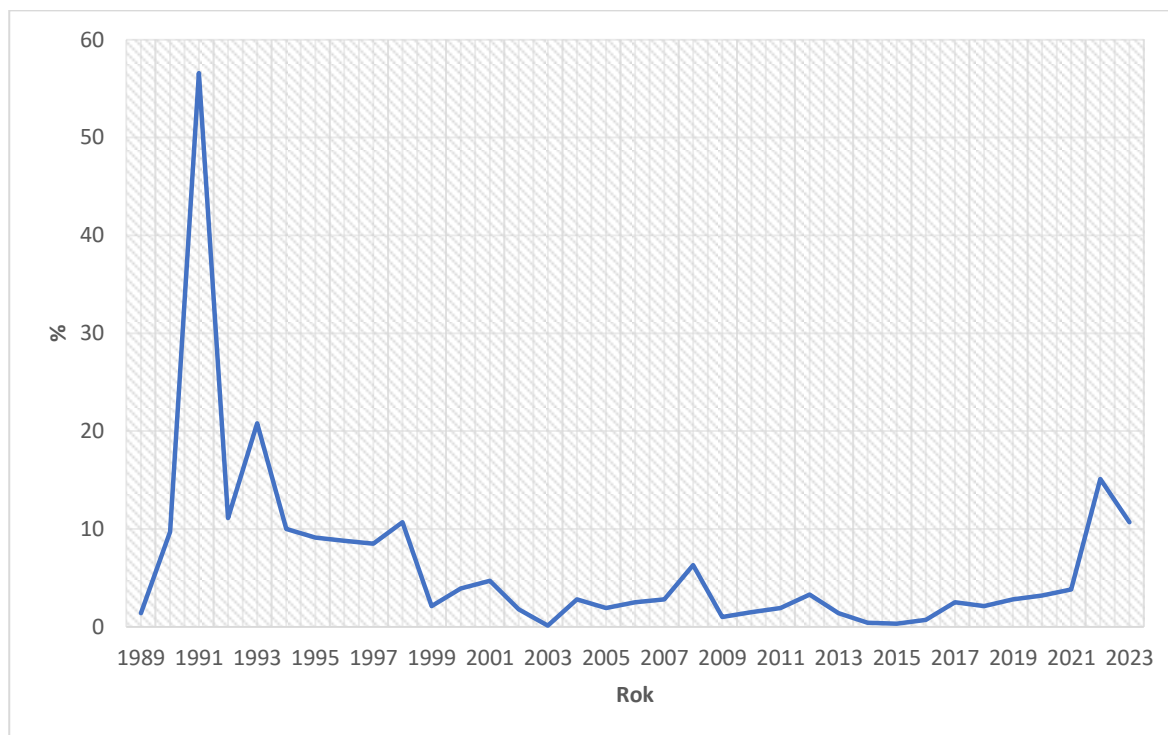
5.5 Vývoj inflace ve vztahu k průměrným mzdám

Vývoj inflace od roku 1989 lze spatřit v grafu níže, na němž jsou zobrazeny hodnoty průměrné míry inflace, která je vyjádřena procentní změnou průměrné cenové hladiny za dvanáct posledních měsíců oproti průměrné cenové hladině dvanácti předchozích měsíců.

Nejvyšší hodnota inflace byla zaznamenána v roce 1991, kdy se inflace vyšplhala až na úroveň více než 56 % oproti předchozímu roku. Od roku 1993 se míra inflace postupně snižovala (výjimkou je rok 1998, kdy došlo opět k lehkému zvýšení). Nejnižší inflace byla v roce 2003, kdy nabývala hodnoty pouze 0,1 %.

Vývoj spotřebitelských cen silně ovlivňují sazby DPH, které se v průběhu let často měnily.

Graf 16 Vývoj inflace v ČR od roku 1989 po současnost

Zdroj: ČSÚ, 2024

Inflace významně ovlivňuje koupěschopnost obyvatelstva. Následující tabulka nabízí přehled vývoje průměrné mzdy za okres Šumperk a vývoje inflace na území České republiky v letech 1998–2005 (toto období bylo zvoleno z důvodu existence dat jak inflace tak průměrné mzdy).

Tabulka 31 Vývoj průměrné mzdy a inflace v letech 1998-2005

	Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Průměrná mzda okres Šumperk	Kč	10204	10874	11280	12075	12776	13931	14998	15711
Procentní změna průměrné mzdy oproti předchozímu roku	%	-	6.5	3.7	7	5.8	9	7.6	4.7
Procentní změna průměrné cenové hladiny oproti předchozímu roku	%	-	2.1	3.9	4.7	1.8	0.1	2.8	1.9

Zdroj: ČSÚ, 2024

Ve sledovaných letech je patrné navyšování mezd nad úrovní inflace, což pozitivně působí na reálné mzdy pracovníků. Vzhledem k ukončení sledování dat o průměrné mzdě na úrovni okresu, nelze provést hlubší analýzu s ohledem na současnou situaci.

5.6 Zhodnocení změn na základě provedených zjištění

Výrazné zastoupení německého obyvatelstva se v minulosti zasloužilo o hospodářských rozmach nejen města Šumperk, ale také celého jeho politického okresu. Němečtí podnikatelé zde založili významné textilní podniky evropského významu, jejichž provoz fungoval po několik dalších desetiletí. Výroba textilu se nesoustřeďovala pouze do města Šumperk, textilní závody byly rozmístěny napříč celým okresem. Textilní podniky si dokázaly udržet svou pozici i po druhé světové válce, kdy většina firem přešla pod státní správu. Mimo textilní průmysl zde německé obyvatelstvo zanechalo i významné papírny a několik sklářských podniků. Díky takto rozvinutému průmyslu vznikala nová města (např. město Jindřichov, které bylo založeno zástavbou pro ubytování zaměstnanců nově vzniklých papíren) a množství podniků poskytovalo dostatečný počet pracovních míst pro místní obyvatelstvo bez nutnosti dojíždění z menších měst či obcí do jednoho centra. V době od 60. let minulého století se na území okresu začal prosazovat strojírenský průmysl, který postupně nahrazoval do té doby dominantní průmysl textilu. Strojírenství se soustředí převážně do větších měst, závody v menších městech a obcích z velké části zanikly, čímž vznikla pro místní obyvatele nutnost dojíždění za prací mimo jejich bydliště.

Dle provedených analýz bylo zjištěno postupné ubývání obyvatelstva ve vybraných městech a obcích. Tento trend je nicméně vztažen k celému okresu Šumperk. Jedním z důvodů migrace může být nižší průměrná měsíční mzda oproti průměru České republiky nebo dokonce i průměru Olomouckého kraje. Dle zjištění byla průměrná mzda v okrese Šumperk jednou z nejnižších z celého Severomoravského kraje, posléze Olomouckého kraje. Podobně tomu tak bylo i v okrese Bruntál, který byl součástí Severomoravského kraje a součástí bývalých Sudet (okres Bruntál nicméně nebyl součástí této práce). Důvody, proč tomu tak je by nicméně bylo potřeba dále analyzovat.

Nezaměstnanost v okrese vykazovala v minulosti vyšší hodnoty než celorepublikový průměr. V posledních letech se nicméně nezaměstnanost v okrese i v samotném městě Šumperk postupně ustálila na úrovni nezaměstnanosti v rámci České republiky (kolem 4 %). Nejvyšší hodnoty byly vykázané v období hospodářské krize z roku 2008, kdy byl strojírenský průmysl, který v okrese v posledních letech dominuje, silně zasažen.

Město Šumperk bylo centrem textilního průmyslu na severní Moravě. V průběhu let po válce se postupně začalo orientovat spíše na strojírenství a kovoprůmysl a textilní podniky z velké části ukončily svůj provoz. V dnešní době se zde stále nachází několik málo textilních firem, které však zaměstnávají už menší počet pracovníků.

Nejvýznamnějšími podniky v tomto odvětví je Tilak a. s. se zhruba 50-60 zaměstnanci a Sumtex CZ s. r. o. se zhruba 125 zaměstnanci (Šumperk, 2017). Nadále město figuruje jako kulturní a správní centrum okresu.

Obec Loučná nad Desnou (Vízemberk) v minulosti fungovala jako soudní okres. V průběhu let zde fungovalo několik větších výrobních závodů na zpracování lnu nebo výrobu dřevotřískových desek či jízdních kol. V dnešní době obec slouží především jako výchozí bod pro turismus po okolí Jeseníků. Větší firmy se už na území obce nenacházejí, většina firem zde fungující poskytuje služby v oblasti turismu, ubytování a gastronomie. Od druhé poloviny 90. let dochází k pomalému úbytku obyvatel. Důvodem může být nedostatek pracovních míst na území obce nebo také postupná přeměna obce na převážně turistické centrum (v zimní sezoně zde dominují návštěvníci ski areálu, v letní sezoně zase turisté mířící do jesenických hor), což nemusí být některým obyvatelům příjemné.

Hanušovice byly v od dob před první republikou až po rok 1989 významným průmyslovým centrem v okolí Šumperka. Nejen samotné město, ale také přilehlé obce spadající pod správu Hanušovic, nabízely dostatečný počet pracovních míst pro své obyvatele, díky čemuž byly tyto obce v mnoha ohledech naprosto samostatné, což napomáhalo jejich rozvoji. V dnešní době na území Hanušovic přetrvává v provozu pouze pivovar, který je nicméně součástí holdingu a v Hanušovicích neprobíhá kompletně celý proces výroby piva čili co do počtu zaměstnanců došlo ke snížení. Dále na území města provozuje společnost Úsovsko Food a. s. v jedné z bývalých přádelen lnu kompletaci a balení svých výrobků, nicméně se jedná spíše o menší provoz.

V době obývání německými obyvateli ve Starém městě fungovalo několik menších podniků z různých odvětvích. Jmenovat lze například těžbu grafitu, textilní továrnu, která byla po druhé světové válce převzata pod národní podnik Moravolen a státní statek (Melzer, 1993). V minulosti tedy město vzhledem ke své velikosti nabízelo dostatečný počet pracovních míst pro své obyvatele.

Je patrné, že v minulosti byl region důležitým centrem určitého průmyslového odvětví, které ale postupně vymizelo. Ve zdejších obcích už neexistují podniky, které by pokryly potřebu zaměstnanců místních obyvatel tak, jako tomu bylo v minulosti. Zaměstnavatelským centrem se stal pro většinu okolních obcí Šumperk. Vzhledem k nižším nabízeným mzdám také dochází k emigraci obyvatel do jiných částí republiky, což bylo dokázáno grafy, znázorňujícími úbytek obyvatelstva na úrovni jednotlivých měst a obcí.

K zamezení neustálé emigrace z regionu by bylo dobré, aby město Šumperk i okolní obce, které se potýkají s postupným ubýváním obyvatel, byly otevřeny a podporovaly nabídky soukromých investorů, které by pro místní obyvatelstvo znamenaly další pracovní příležitosti, avšak za přijatelnou mzdu, která by dosahovala minimálně průměru Olomouckého kraje.

6 Závěr

Vývoj regionu byl silně ovlivněn národnostními změnami, které po roce 1945 nastaly. Německé obyvatelstvo se z velké části zasloužilo o hospodářský vývoj Šumperska, nicméně po nuceném odsunu veškerý jeho majetek včetně vybudovaných podniků přešlo do rukou českých občanů, respektive pod státní správu.

Odsun velké části původního obyvatelstva s sebou samozřejmě přinášelo změny v demografii regionu. Před válkou byl český národ v pohraničních oblastech spíše v menšině, soustředěn převážně do větších obcí a měst. Menší vesničky byly z naprosté většiny obývány pouze německým obyvatelstvem. Ne všechny se po odsunu podařilo opět zabydlet a do dnešní doby jich tak několik zaniklo.

Od roku 1945 po současnost došlo k několika územním změnám. Po ukončení války byly obnoveny politické okresy zahrnující menší správní celky, tzv. soudní okresy. V roce 1949 vzniklo 13 krajů, Šumperk byl součástí Severomoravského kraje s centrem v Ostravě. V roce 1960 byly politické okresy jako takové zrušeny a vznikly nové okresy. Konkrétně okres Šumperk zahrnoval mimo své bývalé soudní okresy také okresy Jeseník a Zábřeh. Další změny v následujících letech představovaly zejména odtržení okresu Jeseník, který je dodnes nejmenším okresem ČR a vznik Olomouckého kraje v roce 2000.

Historické události následujících let se odrážely i na hospodářském vývoji. Všechny původně německé podniky přešly do majetku státu a výroba se transformovala z tržní na plánovou výrobu. Původně menší zemědělské usedlosti se postupně slučovaly do větších zemědělských statků.

Silné zastoupení textilního průmyslu se udrželo až do 90. let, kdy se výroba začala postupně utlumovat. Textilní odvětví bylo postupně nahrazeno strojírenskými podniky, které v regionu převažují dodnes. Menší textilní podniky nicméně na Šumpersku stále existují, i když jejich velikost nepřesahuje několik desítek zaměstnanců.

Analýza průměrné mzdy v regionu přinesla ne příliš pozitivní poznatky. Dle dostupných statistických dat, mzda v okrese Šumperk již od 60. let minulého století patří v průměru k těm nižším, nejen v rámci republiky ale také v rámci kraje. Přímá souvislost s odsunem Němců nebyla prokázána, nicméně i ostatní příhraniční okresy, které dříve spadaly pod Sudety, vykazovaly nižší průměrné mzdy než zbytek kraje, jehož byly součástí.

Nezaměstnanost ve sledovaných obcích se v průměru pohybuje taktéž na vyšší úrovni, než je celorepublikový průměr. Data byla k dispozici pouze od 90. let, do roku 1989 oficiálně nezaměstnanost neexistovala, jelikož socialismus stavěl na plné zaměstnanosti. Podrobnější analýza byla provedena pouze pro město Šumperk, neboť data pro ostatní obce a okres nebyla dohledatelná. Pro celkové uchopení ekonomické úrovně regionu byl zanalyzován i vývoj HDP na krajské úrovni. Z něho vyplývá, že Olomoucký kraj zkraje své existence patřil mezi chudší kraje, což bylo pochopitelně projevem nižších mezd a vyšší nezaměstnaností v severní části kraje.

V současné době se ekonomika regionu již stabilizovala, ačkoliv mzdy stále nedosahují průměru v republice, lze spatřovat neustálé pozvedání ekonomické úrovně Šumperska, které se projevuje i v celkové hodnotě HDP Olomouckého kraje.

7 Seznam použitých zdrojů

BARTOŠ, Josef, 1974. Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Sv. IV, Okresy: Šumperk, Zábřeh, Rýmařov. Ostrava: Profil.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ©2018. *Vývoj území Olomouckého kraje od roku 1930*. CZSO.cz [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/266810/49833741/hraniceokres1949_1960katastr.png/fc75a7c5-fe3b-4c85-8b09-d94effd4da22?version=1.2&t=1522742391253

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ©2023. Průměrná hrubá měsíční mzda. CZSO.cz [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerna-hruba-mesicni-mzda-graf>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ©2023. Průměrná mzda a evidenční počet zaměstnanců - Metodika. CZSO.cz [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/1-pmz_m

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ©2023. Spotřební koš. CZSO.cz [online]. [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/spotrebni_kos_archiv

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ©2024. *Statistiky*. CZSO.cz [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/porovnani-kraju>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ©2024. *Veřejná databáze*. CZSO.cz [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=31674&pvo=SLDHLCU&sp=A&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E301_null_&u=v7_VUZEMI_43_523704&str=v7#w=

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ©2024. *Vývoj území Olomouckého kraje od roku 1930*. CZSO.cz [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/266810/49836931/okres1930_71_2021.png/f7ab4db4-6aac-46c4-a23e-3922288ff2b4?version=1.1&t=1683791329012

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, b.r. *Česká republika od roku 1989 v číslech-aktualizováno 9. 12. 2022*. CZSO.cz [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/35067255/1100251539.pdf/afd4b303-aa1d-42f6-a1e8-8bab1b3f58ae?version=1.1>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, b.r. *Documents*. CZSO.cz [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/35067255/1100251539.pdf/afd4b303-aa1d-42f6-a1e8-8bab1b3f58ae?version=1.1>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, b.r. *Okresy*. CZSO.cz [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xm/okresy>

GÁBA, Zdeněk a Václav JOKL, 2010. *Hanušovice v proměnách času*. Štíty: Veduta. ISBN 978-80-86438-34-4.

HALÁSEK, Jiří, 2016. Historie krajského zřízení. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistika&My* [online]. [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2016/09/15/historie-krajskeho-zrizeni/>

HARRER, Franz, 2020. *Dějiny města Šumperka*. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-3107-9.

HOLMAN, Robert, 2000. *Základy ekonomie pro studenty vyšších odborných škol a neekonomických fakult VŠ*. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-717-9434-1.

JARMAROVÁ, Hana, 2009. *Šumperk*. Praha: Paseka. Zmizelá Morava a Slezsko. ISBN 978-80-7185-952-9.

JINDŘICHOV, b.r. Historie obce. JINDŘICHOV. *Jindřichov* [online]. 11.2.2022 [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.jindrichovsu.cz/jindrichov>

JUREČKA, Václav, 2013. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4386-8.

KRAJSKÁ SPRÁVA ČESKÉHO STATISTICKÉHO ÚŘADU, 1984. *Statistická ročenka. Severomoravský kraj*. 1984. Ostrava: Krajská správa Českého statistického úřadu. 338 s.

LIPOVSKÁ, Hana, 2017. *Moderní ekonomie: jednoduše o všem, co byste měli vědět*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0120-7.

MELZER, Miloš, 1993. *Vlastivěda šumperského okresu*. Šumperk: Okresní úřad. ISBN 80-850-8302-7.

MIČKA, Vladimír, Václav ČÁP a Jana BONDYOVÁ, 1985. *Historická statistická ročenka ČSSR*. Státní nakladatelství technické literatury : Alfa.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, ©2023. Minimální mzda. *MZV.cz* [online]. [cit. 2023-10-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/minimalni-mzda>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, ©2023. Minimální mzda. *MZV.cz* [online]. [cit. 2023-10-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/prehled-o-vyvoji-castek-minimalni-mzdy>

MINISTERSTVO VNITRA ČR, ©2024. 100 let proměn hranic našich regionů. *MVCR.cz* [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/katalog-k-vystave-100-let-promen-hranic-nasich-regionu.aspx>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, ©2011. Index lepšího života. *MZV.cz* [online]. [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/index_lepsiho_zivota.html

MRŇKA, Jaromír, 2015. *Svéhlavá periferie: každodennost diktatury KSČ na příkladu Šumperska a Zábřežska v letech 1945-1960*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 216 s. ISBN 978-80-87912-34-8.

MUZEUM RAPOTÍNSKÉ SKLÁRNY, ©2014. *Muzeum Rapotín* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.muzeumrapotin.cz/muzeum/>

Nezaměstnanost, ©2023. In: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *CZSO.cz* [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20568935/311107k03.pdf/41c1a51c-cb1a-4276-8f00-e3b60ab32fe1?version=1.0>

PRŮCHA, Václav, 2009. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*. Brno: Doplněk. ISBN 80-723-9147-X.

REGIONÁLNÍ INFORMAČNÍ SERVIS, ©2021. *Vyhledávače* [online]. [cit. 2024-03-10]. Dostupné z: <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/uzemi>

Ročenka 1992: město Šumperk, 1993. Šumperk: město Šumperk.

Ročenka 1998: město Šumperk, 1999. Šumperk: město Šumperk.

Ročenka 2000: město Šumperk, 2001. Šumperk: město Šumperk.

Ročenka 2010: město Šumperk, 2011. Šumperk: město Šumperk.

Ročenka 2016: město Šumperk, 2017. Šumperk: město Šumperk.

Ročenka 2018: město Šumperk, 2019. Šumperk: město Šumperk.

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, 2002. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-9006-8.

STANĚK, Tomáš 1992. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa (1918-1948): studijní materiál*. Amosium servis pedagogům. Ostrava: Amosium servis. ISBN 80-85498-04-9.

Statistická ročenka - Severomoravský kraj 1986. Ostrava: Krajská správa Českého statistického úřadu, 1986. 332 s.

Statistická ročenka okresu Šumperk 1976. Šumperk: Okresní oddělení Českého statistického úřadu, 1976. 199 s

Statistická ročenka: okres Šumperk 1969. Šumperk: Okresní oddělení Českého statistického úřadu, 1969.

Statistická ročenka: okres Šumperk 1981. Šumperk: Okresní oddělení Českého statistického úřadu, 1981. ISBN (Brož.).

Statistická ročenka: okres Šumperk 1986. Šumperk: Okresní oddělení Českého statistického úřadu, 1986.

Statistická ročenka: okres Šumperk 1990. Šumperk: Okresní oddělení Českého statistického úřadu, 1990.

TOBRMAN, M., ©2011. Společnost Pars nova slaví jubilejních 70 let od založení. In: ŠUMPERSKO.NET S.R.O. *Šumpersko.NET* [online]. [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: <https://zpravodajstvi.sumpersko.net/Spolecnost-Pars-nova-slavi-jubilejnich-70-let-od-zalozeni-10575/clanek>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 Rozsah a členění současného Olomouckého kraje v roce 1930	34
Obrázek 2 Porovnání území současných krajů s kraji v letech 1949-1960	41
Obrázek 3 Porovnání území současných krajů s kraji v letech 1960 - 2000	47
Obrázek 4 Uspořádání Olomouckého kraje od roku 2000 po současnost.	53
Obrázek 5 Znázornění hranic okresů od roku 1945 až po současnost	69

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet obyvatel vč. národnostního rozložení v politickém okrese Šumperk	35
Tabulka 2 Počet obyvatel a národnostní složení v jednotlivých obcích v roce 1930	35
Tabulka 3 Sociální rozdělení obyvatelstva dle postavení v povolání v roce 1938 v okrese Šumperk	36
Tabulka 4 Rozdělení obyvatelstva dle příslušnosti k povolání v roce 1930 v okrese Šumperk.	37
Tabulka 5 Počet závodů v průmyslových odvětvích v okrese Šumperk v roce 1930.....	38
Tabulka 6 Změna počtu obyvatelstva po roce 1945	41
Tabulka 7 Počet obyvatel v roce 1950 v okrese Šumperk	42
Tabulka 8 Vývoj počtu obyvatelstva mezi lety 1930 a 1950 v jednotlivých obcích	42
Tabulka 9 Počet závodů v jednotlivých průmyslových odvětvích v okrese Šumperk v 60. letech	48
Tabulka 10 Průměrná mzda pracovníků v 60. letech na úrovni ČSR, kraje a okresu.....	49
Tabulka 11 Průměrná mzda pracovníků v 70. letech na úrovni ČSR, kraje a okresů.....	51
Tabulka 12 Průměrná mzda pracovníků v 80. letech na úrovni ČSR, kraje a okresů.....	52
Tabulka 13 Porovnání průměrných mezd mezi okresy Šumperk a Přerov v 70. a 80. letech.	52
Tabulka 14 Klasifikace ekonomických činností ve vybraných obcích za rok 2021	56
Tabulka 15 Počet podniků v jednotlivých obcích dle počtu zaměstnanců za rok 2021.....	57
Tabulka 16 Nezaměstnanost ve městě Šumperk v roce 2021	57
Tabulka 17 Nezaměstnanost ve městě Hanušovice v roce 2021	57
Tabulka 18 Nezaměstnanost v obci Loučná nad Desnou v roce 2021	58
Tabulka 19 Nezaměstnanost ve městě Staré Město v roce 2021	58
Tabulka 20 Porovnání nezaměstnanosti mezi kraji 2000-2005.	60
Tabulka 21 Porovnání nezaměstnanosti mezi kraji 2006-2010..	61
Tabulka 22 Porovnání nezaměstnanosti mezi kraji 2011-2015..	62
Tabulka 23 Porovnání nezaměstnanosti mezi kraji 2016-2022.	63
Tabulka 24 Porovnání HDP mezi kraji 2000-2005.....	65
Tabulka 25 Porovnání HDP mezi kraji 2006-2010.....	66
Tabulka 26 Porovnání HDP mezi kraji 2011-2015.....	67
Tabulka 27 Porovnání HDP mezi kraji 2016-2022.....	68
Tabulka 28 Vývoj počtu obyvatel ve sledovaných obcích	71
Tabulka 29 Vývoj průměrné mzdy v okrese Šumperk dle odvětví.....	74
Tabulka 30 Průměrné mzdy od roku 1955 do roku 2020 na úrovni republiky, kraje a okresu.	75

Tabulka 31 Vývoj průměrné mzdy a inflace v letech 1998-2005.....	76
--	----

8.3 Seznam grafů

Graf 1 Vývoj HDP v České republice v letech 1990-2022.....	17
Graf 2 Struktura vah spotřebního koše v roce 2023	23
Graf 3 Vývoj minimální mzdy v České republice v letech 1991-2023	27
Graf 4 Vývoj průměrné hrubé mzdy v České republice v letech 2000-2022	28
Graf 5 Struktura průmyslových závodů v okrese Šumperk v roce 1930.....	39
Graf 6 Průměrný počet zaměstnanců v jednotlivých průmyslových odvětvích v okrese Šumperk v 60. letech	48
Graf 7 Vývoj průměrné mzdy v 70. a 80. letech na úrovni ČSR, kraje a okresu Šumperk.	50
Graf 8 Podíl nezaměstnaných osob v daných obcích za rok 2021 v %	58
Graf 9 Vývoj přirozené nezaměstnanosti v Olomouckém kraji od roku 2000 po současnost	59
Graf 10 Vývoj HDP na 1 obyv. v Olomouckém kraji od roku 2000 po současnost.....	64
Graf 11 Vývoj počtu obyvatel v okrese Šumperk od roku 1950 po současnost.....	70
Graf 12 Vývoj počtu obyvatel ve zvolených obcích.....	71
Graf 13 Vývoj nezaměstnanosti ve městě Šumperk od roku 1992 po současnost	72
Graf 14 Porovnání nezaměstnanosti mezi městem Šumperk, okresem Šumperk a ČR 1992-2020	73
Graf 15 Vývoj průměrné mzdy v okrese Šumperk v porovnání s krajem a ČSSR/ČR.	74
Graf 16 Vývoj inflace v ČSR/ČR od roku 1989 po současnost.....	76

8.4 Seznam rovnic

Výdajová metoda výpočtu HDP	18
Důchodová metoda výpočtu HDP	19
Index spotřebitelských cen.....	21
Implicitní cenový deflátor.....	23
Míra inflace.....	23
Míra nezaměstnanosti	31